

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας**

Γ΄ ΤΕΥΧΟΣ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3ος τόμος

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Τεύχος Γ΄
(1945- 2000)**

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3ος τόμος

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο : Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.**

**Επιμέλεια έκδοσης
Πολυτίμη Γκέκα**

**Επιμέλεια εξωφύλλου:
Βάσω Αβραμοπούλου**

**Εικόνα εξωφύλλου: Θεόφρ.
Τριανταφυλλίδης (1881-1955)
Δυο παιδιά στην παραλία (1919)
Εθνική Πινακοθήκη**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Αμαλία Χατζηνικολάου

Επιμέλεια: Μαρία Παλάσκα

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
Δ. ΚΑΡΒΕΛΗΣ
Χ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ
Κ. ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ
Γ. ΠΑΓΑΝΟΣ
Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ**

Μάρκος Μέσκος

I Μνήμη

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ του Μάρκου Μέσκου
Μνήμη και Το άλογο ανήκουν στη
συλλογή Άλογα στον Ιππόδρομο
(1973).

Πάνω από τα Βοδενά*
περνάει ο δρόμος της Σωτήρας.
Ήσυχoi λόφοι, άγριο φαράγγι πιο
ψηλά
το καστανό χώμα της κερασιάς είναι
νιόσκαφτο
εδώ η χλόη του σταριού εκεί
χορεύει

Βοδενά: παλαιότερη ονομασία της
Έδεσσας.

ανθισμένη η δαμασκηνιά, γελάδια
πάλι στην πλαγιά
κατά το Πάικο μια φοράδα ασέλωτη
βιτσίζει τον αέρα...
— Οδυσσέα!...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Το ποίημα χωρίζεται σε δύο ενότητες:

- α) Η πρώτη ενότητα περιγράφει ένα συγκεκριμένο τοπίο. Ποια είναι τα βασικά του χαρακτηριστικά;
- β) Η δεύτερη ενότητα περιέχει μόνο ένα στίχο με μια μόνο λέξη-φωνή: Οδυσσέα! Να εξετάσετε όλες τις πιθανές εκδοχές για το πρόσωπο που την εκφέρει και τις σημασίες που μπορεί να πάρει, σε συνάρτηση με την προηγούμενη περιγραφή και με τον τίτλο του ποιήματος.

γ) Η ασάφεια του στίχου αυτού ενισχύει ή αποδυναμώνει την ένταση του ποιήματος; Προσπαθήστε να εξηγήσετε την άποψή σας.

II Το άλογο

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ του Μάρκου Μέσκου Μνήμη και Το άλογο ανήκουν στη συλλογή Άλογα στον Ιππόδρομο (1973).

Στην Αθήνα Μάη μήνα τα κεράσια
είκοσι δραχμές.

Κυριακή πρωί περιστέρια ανάμεσα
στις γκρίζες πολυκατοικίες
και στον μαύρο αχό από την
αρωματισμένη φωνή του
ανθοπώλη.

Θλιβερά βοσκοτόπια τεχνητών
γονιμοποιήσεων, ζώα πίσω από

το μαστίγιο στα δυο σούζα και η
ματιά τρία μέτρα όσο το
κόκκινο κύμα στο απέναντι ερείπιο.

Εσύ πού πας;
Τα παιδιά βγαίνουν περίπατο στο
πάρκο φτερά δεν πουλάνε
στεφάνια πλαστικά της
Πρωτομαγιάς και των μνημάτων
ναι.

(Μητριά πατρίδα πατρίδα μητριά
σάπια τα χρήματα στα χέρια μου
τα γρόσια σου δεν λάμπουν). Θα
περάσουμε κι εμείς τη νιότη—
βαθιά στο τέλος του καλοκαιριού θα
χαθούμε... Αχ! πόλη
που με γέννησες δεν μ' ακούς, κάθε
νύχτα χτυπώ τα τείχη σου
μα οι φύλακες δεν μου ανοίγουν.
Γυρίζω πίσω κόβω κλαρί
πιάνω τραγούδι να σκεπαστούν τα
δάκρυα —τυφλό άλογο περπατώ
και κλαίω μέτωπο στο μέτωπό του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. «Τα κεράσια είκοσι δραχμές»: Αν λάβετε υπόψη σας ότι γενέτειρα του ποιητή είναι η Έδεσσα, που φημίζεται για τα κεράσια της, τότε ποια είναι η σημασία αυτού του πρώτου στίχου για το υπόλοιπο ποίημα;
2. Ποια πόλη περιγράφει ο ποιητής στο ποίημά του; Ποια είναι τα αισθήματά του γι' αυτήν; Υπογραμμίστε τις εκφράσεις που αποδίδουν πιο έντονα αυτά τα αισθήματα. Να επισημάνετε ιδιαίτερα τα αντιθετικά ζεύγη.
3. Να αναπτύξετε το νόημα των φράσεων:
 - «Θλιβερά βοσκοτόπια τεχνητών γονιμοποιήσεων» (Ποια είναι τα αντίθετά τους;)
 - «ζώα πίσω από το μαστίγιο, στα δυο σούζα» (Τι σας θυμίζει η

εικόνα:)

— «εσύ πού πας;» (σε ποιον απευθύνεται;)

— «Μητριά πατρίδα» (Ποια είναι αυτή για τον ποιητή: Ποια η αυθεντική;)

— «μέτωπο στο μέτωπό του»
(Να αναλύσετε την εικόνα)

4. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον τόνο του ποιήματος; Σε τι σχέση βρίσκεται με την εποχή που περιγράφεται;

Μάρκος Μέσκος

Γεννήθηκε στην Έδεσσα το 1935. Σπούδασε Γραφικές Τέχνες στην Αθήνα, όπου και εργάστηκε αρκετά χρόνια. Ακολούθως μετακόμισε στη

Θεσσαλονίκη. Ασχολήθηκε κυρίως με την ποίηση, αλλά και με την πεζογραφία και τη φιλολογική μελέτη. Έργα: Ποιητικά: Πριν από το θάνατο (1958), Μαυροβούνι(1963), Τα ανώνυμα (1971), Άλογα στον Ιππόδρομο (1973), Ιδιωτικό νεκροταφείο (1975), Τα ισόβια ποιήματα (1977), Τα φαντάσματα της Ελευθερίας (1979), Μαύρο δάσος(1958-1980), συγκεντρωτική έκδοση, (1981), Άνθη στο καταραμένο φίδι (1983), Στον ίσκιο της γης (1986), Τα δέοντα [επιλογή 1958-1990], Δώδεκα Μάηδες (1992), Χαιρετισμοί (1995). Πεζά: Παιχνίδια στον Παράδεισο (1978), Κομμένη γλώσσα (1979). Κριτικά: Γνωστοί και φίλοι (1987) κ.ά. Τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης.

Ανέστης Ευαγγέλου

Μην απορείς, μητέρα

**ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ
στην ποιητική συλλογή Περιγραφή
εξώσεως (1960).**

Μην απορείς, μητέρα, μην τρομάζεις
τούτα τα ποιήματα διαβάζοντας. Θα
τα βρίσκεις, βέβαια,
λίγο στενάχωρα, σάμπως να θέλουν
από τις λέξεις μέσα να βγουν. Ίσως,
ακόμα,
το γιο σου μέσα τους να μην
αναγνωρίζεις. Κι όμως
δικά του είναι μητέρα· αυτόν
εικονίζουν.

Πάσχουν κι αυτά όπως κι αυτός
από ασφυξία,
χάνονται μέσα τους, γυρίζουν,

**επιστρέφουν,
πάσχουν να βγουν από τις λέξεις
όπως κι εκείνος
πάσχει να βγει από το πετσί του
μέσα.**

**Μην απορείς, μητέρα, μην
τρομάζεις· προ παντός
μη σε κυριέψει απελπισία· κάτι
στηρίζει
το γιο σου, που εσύ δεν βλέπεις:
μέσα του, από τα πόδια ως την
κορφή, είναι μια κολόνα
που τον στυλώνει, τον κρατά μ'
όρθιο κεφάλι,
που τον ψυχώνει, βήμα με βήμα,
αγκώνα με αγκώνα,
μέσ' απ' τα ερείπια ν' ανοίγει δρόμο
και να προχωράει.**

Τάκης Μάρθας (1905-1965), Μορφή

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Απευθυνόμενος (πρώτη στροφή) στη μητέρα του, ο ποιητής α) αποδίδει κάποιους χαρακτηρισμούς στα ποιήματά του και τον ίδιο και β) εκφράζει την**

υποψία πως πιθανόν να μη τον αναγνωρίζει. Να επισημάνετε αυτούς τους χαρακτηρισμούς και να δικαιολογήσετε την υποψία του.

2. Στη δεύτερη στροφή το κλίμα μεταστρέφεται. Σε τι οφείλεται αυτό και πώς εξωτερικεύεται;

Ανέστης Ευαγγέλου (1937-1994)

**Φιλολογικό
ψευδώνυμο του
Ανέστη
Παπαδόπουλου.**

**Γεννήθηκε στη
Θεσσαλονίκη, στην
οποία διατηρούσε εκτελωνιστικό
γραφείο. Έργα: Ποίηση: Περιγραφή**

εξώσεως (1960), Μέθοδος αναπνοής (1966), Αφαίμαξη '66-70 (1971), Τα ποιήματα (1974· περιλαμβάνονται οι προηγούμενες ποιητικές συλλογές), Το διάλειμμα (1976), Τα χάικαί (1978), Απογύμνωση (1979), Η επίσκεψη και άλλα ποιήματα (1987), Τα ποιήματα 1956-1986, συγκεντρωτική έκδοση (1988), Το χιόνι και η ερήμωση (1994), Πεζογραφία: Το ξενοδοχείο και το σπίτι (1966), Το ξενοδοχείο και το σπίτι και άλλα πεζά (1985). Κείμενα κριτικής: Ανάγνωση και γραφή (1981), Εννέα εκδοχές για την ποίηση και την ποιητική (1990). Εξέδωσε επίσης ανθολογία με τον τίτλο Η Δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά 1950-1970 (1994).

Ο τζίτζικας

**ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ
στην ποιητική συλλογή *Ενάντιος
άνεμος* (1982).**

Μέσα μου χιλιάδες τραγούδια
στοιβάζονται καλοκαιρινά. Ανοίγω
το στόμα μου και μες στο πάθος
μου προσπαθώ να τους βάλω μια
σειρά. Τραγουδώ. Άσχημα. Αλλά
χάρη στο τραγούδι μου ξεχωρίζω
από τις φλούδες των κλάδων και
από τ' άλλα άφωνα ηχεία της
φύσης. Η απέριττη περιβολή μου —
γκρίζα κι ασβεστένια— μου
αποκλείει κάθε παραφορά

**αισθητισμού* κι έτσι αποκομμένος
απ' τα φανταχτερά πανηγύρια του**

**Αισθητισμός (αισθάνομαι): Η
δύναμη του αισθήματος. Με τον όρο
όμως σήμερα εννοούμε το
αισθητικό ρεύμα που
παρουσιάστηκε στην Αγγλία κατά
τα μέσα του 19ου αιώνα και
εξαπλώθηκε στην Ευρώπη και την
Αμερική. Με την πάροδο του
χρόνου οι οπαδοί του, φτάνοντας
σε υπερβολές, ταύτισαν τον
αισθητισμό με την ωραιοπάθεια και
την ωραιολαγνεία. Με αυτή την
τελευταία σημασία χρησιμοποιείται
εδώ ο όρος.**

χρόνου, τραγουδάω. Άνοιξη. Πάσχα
και βιολέτες δεν γνωρίζω.*
Τη μόνη ανάσταση που ξέρω είναι
όταν μόλις σηκώνεται κάποιο
αεράκι και δροσίζει λίγο τη φοβερή
κάψα της ζωής μου. Τότε παύω να
ουρλιάζω — ή να τραγουδάω όπως
νομίζει ο κόσμος— γιατί το θαύμα
μιας δροσιάς μέσα μου βαθιά λέει
περισσότερα απ' όλα όσα
δημιουργώ για να μην πεθάνω από
τη ζέστη.

Σχέδιο του Γιώργου Βακαλό

Άνοιξη... γνωρίζω: ας μην ξεχνάμε
ότι το τζιτζίκι τραγουδάει το
καλοκαίρι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Στο ποίημα ο τζίτζικας προσωποποιείται και αυτοπαρουσιάζεται. Ωστόσο στην αυτοπαρουσίασή του εμπλέκονται εντυπώσεις και απόψεις που ανήκουν στην ποιήτρια. Βασιζόμενοι σ' αυτές τις επισημάνσεις να προσεγγίσετε το ποίημα εντοπίζοντας το ενδιαφέρον σας στα εξής: α) στο πώς αυτοπαρουσιάζεται και, γενικά, ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στον εαυτό του., β) ως ποιο σημείο στην αυτοπαρουσίασή του εμπλέκεται η ποιήτρια.

Κατερίνα Αγγελάκη – Ρουκ

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1939. Σπούδασε Αγγλικά και Φιλολογία. Είναι διπλωματούχος της Σχολής

Μεταφραστών και

Διερμηνέων. Έργα: Ποίηση: Λύκοι και σύννεφα (1963), Ποιήματα '63-69 (1971), Μαγδαληνή, το μεγάλο θηλαστικό (1974), Τα σκόρπια χαρτιά της Πηνελόπης (1977), Ο θρίαμβος της σταθερής απώλειας (1978), Ενάντιος έρωτας (1982), Οι μνηστήρες (1984· για τη συλλογή αυτή της απονεμήθηκε Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1985), Όταν το σώμα (1988· επιλογή ποιημάτων

1963-1988), Επίλογος αέρας (1990),
Άδεια φύση (1993), Ωραία έρημος η
σάρκα (1996), Λυπιού (1996),
Ποιήματα 1963-1997 (1997),
Ποιήματα 1978-1985 (1998),
Μεταφράσεις: Ντύλαν Τόμας Κάτω
από το γαλατόδασος (1973). Αντρέι
Βοζνισιένκι, Ποιήματα (1974),
Σύγχρονοι, Αμερικανοί Ποιητές
(1983), Βλαντιμίρ Μαγιακόφσκι,
Πώς φτιάχνονται τα ποιήματα
(1988), Σείμους Χήνυ, Τα ποιήματα
του βάλτου (1996).

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Στα στέφανα της κόρης του

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή
Θόλος (1989), τα ποιήματα της
οποίας είναι εμπνευσμένα από τη
δοκιμασία της Κύπρου και ειδικότερα
από το δράμα των αγνοουμένων
μετά την τουρκική εισβολή το
καλοκαίρι του 1974.

Είχε τριακόσια στρέμματα γης
υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της
Ανατολής.*

Ανατολής: Εκεί μετέφεραν οι
Τούρκοι τους αιχμαλώτους
(αγνοούμενοι).

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα
καλό παιδί.
Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα
της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και
στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και
καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι
του
το ξεσκισμένο και φτωχό του
δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του
χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία
του.
Τελειώνει ο γάμος, και να
χαίρεστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και
λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του,

χάνονται.
Ο στοργικός πατέρας πάει κι
αυτός
στην Πράσινη Γραμμή*, περνά
σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο
χώμα.

Πράσινη γραμμή: η νεκρά ζώνη που διαχωρίζει το ελεύθερο από το κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Το ποίημα παρουσιάζει ένα χαρούμενο περιστατικό, ένα γάμο. Στο βάθος όμως διακρίνεται το κυπριακό δράμα. Να επισημάνετε τις σχετικές εκφράσεις στο ποίημα.**
- 2. Να συγκρίνετε το δεύτερο με τον τελευταίο στίχο. Τι θέλει να**

δείξει με την αντίφαση αυτή ο ποιητής;

3. Τι θέλει να δείξει ο ποιητής με την παρουσία του πατέρα και γιατί καταφεύγει στο εξωλογικό στοιχείο;

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1940. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εργάστηκε για λίγο στη Μέση

Εκπαίδευση και κατόπι στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές Πρώτη Πηγή (1961), Το αγγείο με τα σχήματα (1973), Αχαιών Ακτή(1977),

**Αμμόχωστος Βασιλεύουσα (1982),
Θόλος (1989), Μεθιστορία (1995),
Δοκίμιν (2000), Αιγιαλούσης
Επίσκεψις (2003). Επίσης έχει
μεταφράσει Ύμνους του Ρωμανού.
Τιμήθηκε με Κρατικά Βραβεία
Ποίησης στην Ελλάδα και Κύπρο.
Τιμήθηκε, επίσης, δύο φορές με το
Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών
(1989, 2003) και με το Έπαθλο
Καβάφη στην Αίγυπτο.**

Γιάννης Κοντός

Η μακιγιέζ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Ο αθλητής του
τίποτα (1997).

στη Λούλα Αναγνωστάκη

Επιστρέφει τριζάτη —όπως η
θάλασσα—

σπίτι της. Είναι περασμένα
μεσάνυχτα, άφησε
πίσω τα φώτα και τις ομιλίες του
θεάτρου.

Η τσάντα με τα υλικά της
δουλειάς —υλικά
5 του φεγγαριού— της βαραίνει το
χέρι.

Μαζί οι αφές, ο καθρέφτης και ένα
κάψιμο

στο δάχτυλο από τσιγάρο. Θα
μπορούσε
να είναι από τα Γρεβενά, είναι
όμως
από τη Μυτιλήνη.

10 Βαδίζει το δρόμο της επιστροφής,
κοιτάζοντας
τις ρωγμές της ασφάλτου. Τα
μαλλιά της χρώμα
σταριού, και το δέρμα το ίδιο. Το
πρόσωπο
της ηθοποιού έχει στην τσέπη
της, νόμισμα ανάγλυφο.
Το ξέρει απέξω. Τις μικρές
ρυτίδες, τις φλέβες,
15 το εκμαγείο του μετώπου, τα
μικρά αυτιά,
τα άβαφα χείλη, τους ψιθύρους,
τα φρούτα στο τραπεζάκι.
Φως της ημέρας βλέπει σπάνια,
μόνο σε καμιά εκδρομή.
Τα μυστικά της είναι οι στενοί

διάδρομοι και το καμαρίνι.
Κατά τα άλλα διάγει ήρεμη
οικογενειακή ζωή.
20 Την πρωταγωνίστρια την
ακολουθεί όπως η ζέστη.
Τελευταία πίνει, και τα χέρια
τρέμουν λίγο
όταν την ξεβάφει στο τέλος της
παράστασης.
Η άλλη το ξέρει και απαντά με
κοφτές κινήσεις
και ξυραφάκια-φωνήεντα που
τινάζει μέσα από
25 τα δόντια. Της κάνει τον καφέ, της
κάνει
μασάζ. Κάθε Δευτέρα (στην αργία
του ηθοποιού)
χωρίζουν. Την άλλη,
ξανασμίγουν. Ρουτίνα,
θα πεις. Καθημερινότητα, θα
απαντήσει το σκοτάδι.
Δεν φέρνει ποτέ αντιρρήσεις.

30 Υφαίνει όμως με
την υπακοή της ιστό αράχνης
γύρω από την
αγέρωχη γυναίκα και ουσιαστικά
την έχει παγιδεύσει.
Η σταρ φωνάζει, τρέμει, σπάει. Η
μακιγιέζ
(η σκιά) την καθησυχάζει, της
μιλά απαλά,
της βάφει τα νύχια και την πνίγει
σιγά σιγά
35 όπως την έχει αιχμαλωτίσει μέσα
στην ίδια της τη ζωή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η σχέση της μακιγιέζ με την πρωταγωνίστρια και πώς εξελίσσεται η σχέση αυτή;

2. Πώς αντιλαμβάνεστε τους στίχους 12-13 και 34-36;
3. Το ποίημα έχει αφηγηματικό χαρακτήρα. Παρ' όλα αυτά διακρίνεται για έναν έντονο ρυθμό. Πώς δημιουργείται αυτή η αίσθηση του ρυθμού;

Γιάννης Κοντός

Γεννήθηκε στο Αίγιο το 1943. Σπούδασε οικονομικά στην Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή

Πειραιώς. Έγραψε τις ποιητικές συλλογές: Το χρονόμετρο (1970), Τα απρόοπτα (1975), Φωτοτυπίες (1977), Στη διάλεκτο της ερήμου(1980), Αωνύμου Μοναχού

**(1985), Ο αθλητής του τίποτα (1997)
κ.ά. Τιμήθηκε με Κρατικό Βραβείο
ποίησης (1998).**

Χριστόφορος Λιοντάκης

[Τις αστροφεγγιές]

**ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ
στην ποιητική συλλογή Το τέλος του
τοπίου.**

Τις αστροφεγγιές
Πήγαινες στο δάσος με τους
σταλαχτίτες
Έκαιγες λιβανωτά
Οι άγιοι ξυπνούσαν
Χαμηλώναν τις ρομφαίες
Δίναν τα χέρια για χορό
Ένιωθες το χρόνο
Με συνοχή και συνέχεια.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

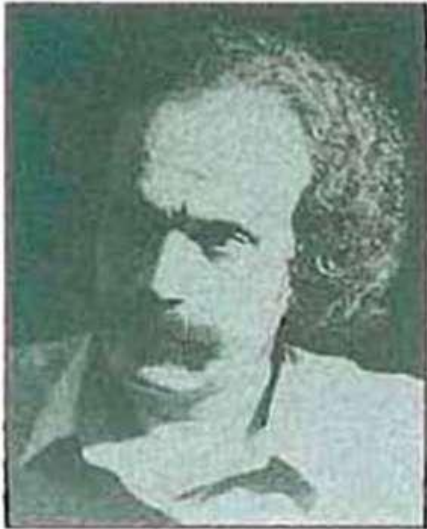
Ο ποιητής, επιχειρώντας μια
αναδρομή στο παρελθόν,
χρησιμοποιεί α) παρελθοντικούς

χρόνους και συγκεκριμένα παρατατικό β) β' γραμματικό πρόσωπο. Άλλο επίσης βασικό χαρακτηριστικό του ποιήματος είναι η απουσία σημείων στίξης (μόνο στο τέλος υπάρχει). Στηριζόμενοι σ' αυτές τις βασικές επισημάνσεις ν' απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- 1. Σε ποιον απευθύνεται; Αν απευθύνεται στον εαυτό του (κάτι που είναι συνηθισμένο στους ποιητές) από ποια εσωτερική του ανάγκη το κάνει και τι πετυχαίνει;**
- 2. Η κατάργηση των σημείων στίξης και η χρήση παρατατικών βοηθούν στο να ξαναζήσουμε την ένταση αυτής της αναδρομής; Να υποστηρίξετε την απάντησή σας.**

3. Πώς αντιλαμβάνεστε το νόημα των δύο τελευταίων στίχων;

Χριστόφορος Λιοντάκης

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1943. Σπούδασε Νομικά στην Αθήνα. Έργα του: Ποίηση: Το τέλος του

τοπίου(1973), Μετάθεση (1976), Υπόγειο γκαράζ (1978), Ο Μινώταυρος μετακομίζει (1982), Ο ροδώνας με τους χωροφύλακες (1988), Με το φως (1999).

Μετάφρασε: Επιλογή ποιημάτων του Φρανσίς Πονζ με τον τίτλο Η Φωνή των Πραγμάτων (1978), Το μυθιστόρημα του Σταντάλ Αρμάνς (1980), το δοκίμιο Οι τάφοι της Ραβέννας του Υβ Μπονφουά, τις

**μελέτες του Πωλ Βαλερύ Ποίηση και
Αφηρημένη Σκέψη, Η Καθαρή
Ποίηση (1980) κ.ά. Τιμήθηκε με το
Βραβείο Ποίησης, το 2000.**

**Γιάννης Μόραλης (γεν.
1916), Στο τραπέζι (1947)
Εθνική Πινακοθήκη**

Μιχάλης Γκανάς

Το σκυλί

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Μαύρα Λιθάρια
(1980).

Το 'να σκυλί το σκότωσαν
τ' άλλο το πήραν οι γειτόνοι.

Βγαίνει τις νύχτες
και κοιτάει το φεγγάρι,
μυρίζει στις μολόχες
που του 'ριχνες ψωμί.
Ύστερα βρίσκει τον τορό
κ' έρχεται με μουσούδα
όλο δροσιές στο μνήμα σου.
Κάθεται στα πισινά κι ακούει
τ' άλλο σκυλί που αλυχτάει
κάποιο διαβάτη.

**Νικόλαος Κατραβάς (1873-1947),
Φίλοι**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Να διερευνήσετε το χώρο στον οποίο διαδραματίζονται όσα συμβαίνουν στο ποίημα.**
- 2. Το ποίημα είναι διαπυσιμμένο από το αίσθημα της απουσίας εξαιτίας του θανάτου. Πώς εκφράζεται αυτό το αίσθημα;**

3. Στο ποίημα διαπιστώνουμε μια πρωτοτυπία στη σύλληψη. Σε τι συνίσταται αυτή;

Μιχάλης Γκανάς

Γεννήθηκε στο χωριό Τσαμαντάς της Θεσπρωτίας το 1944.

Σπούδασε νομικά και από το 1962

ζει στην Αθήνα. Έργα: Ποίηση: Ακάθιστος Δείπνος (1978), Μαύρα λιθάρια (1980), Γυάλινα Γιάννενα (1989), Παραλογή (1993). Πεζά: Μητριά πατρίδα (1981). Τιμήθηκε με Κρατικό Βραβείο Ποίησης.

Δευτέρης Πούλιος

1. Δρόμοι

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή
Ποίηση 1, 2 (2η έκδοση 1975).

Δρόμοι — στιλπνά σκούρα
χταπόδια τούτης της χώρας μου,
που πάνω σας δίχως μορφή και
δίχως βάρος
πορεύεται το μέλλον. Κούρσες,
πούλμαν, δεξαμενόπλοια,
κάποιο ποδήλατο και κανένα
σπουργίτι
που κυλά τις αόρατες ρόδες του
πάνω στην άσφαλτο.
Από κάτω υπόγειοι δρόμοι. Από
πάνω
αέρινες σήραγγες παίζοντας
τζαζ.
Δρόμοι πλάι σε στραφτερές
βιτρίνες, πλάι
σ' αγάλματα ή ανάμεσα από

μαγαζιά κι
εργοστάσια. Δρόμε έξω απ' το
πανεπιστήμιο.
Έξω απ' το κτίριο της Βουλής.
Δρόμε εθνικέ.
Δρόμοι της συνοικίας. Δρόμοι
μαστιγωμένοι
από πίσσα και αίμα. Φτιαγμένοι
με φωνές
και χαλίκια. Κάτω απ' το βάρος
οδοστρωτήρων και χιλιάδων
διαδηλώσεων.
Δρόμε, σάβανο του Γρηγόρη, του
Σωτήρη, του Τάσου.*

***Γρηγόρης Λαμπράκης.**
Δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη
το 1963· **Σωτήρης Πέτρουλας.**
Νεκρός σε διαδήλωση κατά τα
Ιουλιανά (1965)· **Τάσος Τούσης.**
Νεκρός στη διαδήλωση του 1936.

**Δρόμοι - παιάνες. Δρόμοι
γιορτής.
Δρόμοι - αγωνία. Δρόμοι -
φονιάδες.
Ποια κατάρα πάνω σας έχει
πέσει;
Περιμένουμε ο καθένας στη
στάση του
περιμένουμε όλοι μαζί στο
τσίγκινο υπόστεγο.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Να βρείτε στο ποίημα μεταφορικές εκφράσεις. Τι επιτυγχάνει μ' αυτές ο ποιητής;**
- 2. Ο Πούλιος θεωρείται από τους πιο πολιτικοποιημένους ποιητές της γενιάς του. Υπάρχουν σ' αυτό το ποίημα στοιχεία που επιβεβαιώνουν το χαρακτηρισμό;**

3. Πώς αναπτύσσει το θέμα ο ποιητής, ποιες πτυχές του θίγει και πώς συνδέονται με το θέμα οι δυο τελευταίοι στίχοι του ποιήματος;

**Βάλιας Σεμερτζίδης (1911-1983),
Χαρακτικό**

2. Καλοκαίρι του '78

**Το ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Το
αλληγορικό σχολείο (1978).**

Η Κύπρος με κάλεσε ν' ακούσω τη
μουσική της
και να βουλιάξω στο χώμα της την
παράχορδη δική μου.

Είδα τον πόνο πίσω από
απελπισμένες βιτρίνες
και τη Λευκωσία σα χορδή
σπασμένη βιολιού.

Όλη τη νύχτα στο ξενοδοχείο μου με
τύλιγαν

σα νεύρο οι ψυχές των σκοτωμένων
και με μετακινούσαν τα βήματα των
αγνοουμένων παλικάριών.

Έζησα τη θλιμμένη γη και
φωτογράφισα
στα ακρογιάλια της την αιώνια
γέννηση
της Αφροδίτης.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Λίγο μετά την τουρκική εισβολή (Καλοκαίρι του 1974) ο ποιητής επισκέπτεται την Κύπρο. Να βρείτε στο ποίημα συγκεκριμένες μυθολογικές και ιστορικές αναφορές και να συζητήσετε την ποιητική τους μετάπλαση.

Λευτέρης Πούλιος

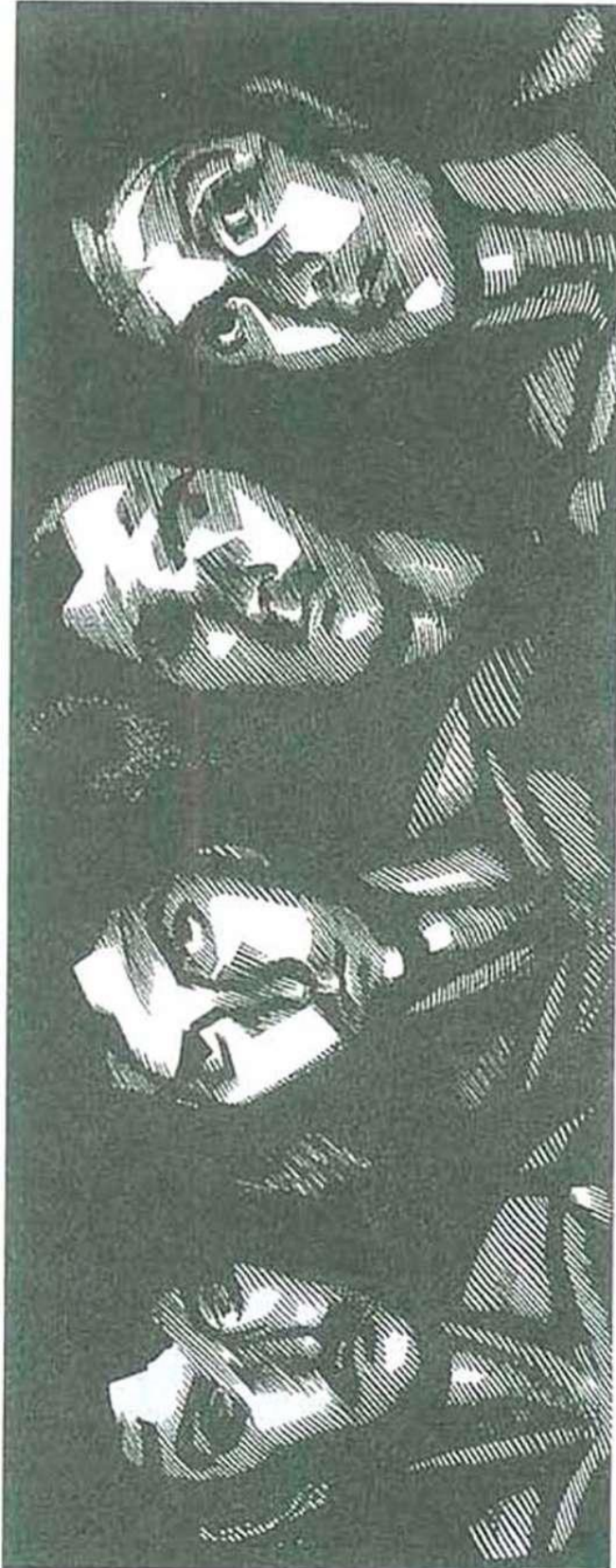

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1944 και ασχολείται κυρίως με την ποίηση.

Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές

Ποίηση 1 (1969), Ποίηση 2 (1973), Ο

**γυμνός ομιλητής (1977), Το
αλληγορικό σχολείο(1978), Ενώπιον
(1983), Τα επουσιώδη (1988). Έχει
τιμηθεί με Κρατικό Βραβείο
Ποίησης.**

**Τηλέμαχος Κάνθος (1910-1993),
Τέσσερις αιχμάλωτοι**

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

[Φωτιά στο δάσος]

Το ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Το σκοτωμένο αίμα (1982). Είναι άτιτλο και αριθμείται ως ΣΤ'.

Φωτιά στο δάσος φώναξε πριν
γίνει δέντρο

.....
Τα έπιπλα είναι υπάκουα ζώα στην
αρχή
από τη θέση τους ακίνητα σε
παρακολουθούν
σε αποστηθίζουν μες στη σιλπνή
ή θαμπή
γυαλάδα τους
τραβούν κινήσεις μέλη εικόνες απ'
το σώμα σου

ταΐζουν μ' αυτές τα ξύλινά τους
σπλάχνα
τα έπιπλα αγριεύουν με τον καιρό
ξυπνούν τη νύχτα τρίζουν ή
γαυγίζουν σα σκυλιά
με δόλο από την κλειδαρότρυπά
τους σε κοιτούν
ή ουρλιάζοντας γυρεύουν τη φωτιά
θέλουν να ξαναγίνουν δέντρα η
μνήμη τους
κοιμάται πράσινη παντού
— ξυπνάει
όταν τινάζει τα μαλλιά του ο
ξυλοκόπος

**Αγήνωρ Αστεριάδης
(1898-1999), Δάσος (1930)**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Το υποκείμενο του πρώτου στίχου δεν δηλώνεται. Στο τέλος, αφού θα έχετε μελετήσει καλά το ποίημα, προσπαθήστε να το προσδιορίσετε με βάση το κείμενο.
2. Οι στίχοι 2-12 χωρίζονται σε δυο ενότητες, που προσδιορίζονται με τις λέξεις «στην αρχή» (η πρώτη) και «με τον καιρό» (η δεύτερη). Να παρακολουθήσετε τις μεταμορφώσεις που συντελούνται από την πρώτη στη δεύτερη ενότητα. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η αιτία αυτών των μεταμορφώσεων; Ποια η συμμετοχή του ποιητή σ' αυτές;
3. Πώς αντιλαμβάνεστε το στίχο: «-ξυπνάει (=η μνήμη), όταν

**τινάζει τα μαλλιά του ο
ξυλοκόπος»;**

- 4. Ξαναδιαβάζοντας τώρα το
ποίημα, προσπαθήστε να
προσδιορίσετε ποιο είναι το
αίσθημα που κυριαρχεί σ' αυτό.
Οι ποιητές συνήθως όταν μιλούν
για τα πράγματα, μιλούν για τον
εαυτό τους, για τα δικά τους
αισθήματα. Το διαπιστώνετε
εδώ; Να εξηγήσετε την άποψή
σας.**
-

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

**Γεννήθηκε στην
Αθήνα το 1945 και
σπούδασε Νομικά
και Φιλολογία.
Ασχολείται με την
ποίηση, την**

πεζογραφία και τη μελέτη της

λογοτεχνίας. Έργα του: Ποιητικά: Ποιήματα (1966), Συλλογή (1970), Επί πυγμήν καθίσαι (1972), Ιχνογραφία (1975), Το οικογενειακό δέντρο (1978), Το σκοτωμένο αίμα (1982), Κάτω στον ύπνο (1985), Ραμμένο στόμα (1990). Πεζά: Το Γιουτάπατο(1977), Των αγίων πάντων (1992), Άννα, τώρα κοιμήσου (1995). Μελέτες: Η γενιά του '70 (1989), Άδεια γήπεδα (1994). Τιμήθηκε με το Βραβείο Ποίησης, το 2001.

Μαρία Λαϊνά

Δ' Θριαμβικό

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ **Επέκεινα (1970)**.

Love is not love
which alters when it alteration
finds
or bends with the remover to
remove

Σαίξπηρ, Sonnet 116

Δεν είναι αγάπη αυτή
που αλλάζει με της τύχης όλες τις
στροφές
και με κάθε σκούνημα
παραστρατεί.

(Σαίξπηρ, 116. μτφρ. Βασ. Ρώτας)

Αν κάποτε πεθάνω,
μην ακούσεις ποτέ πως τάχα
«κείμαι ενθάδε»:
εσύ θα με βρεις στην αναπνοή

του αγέρα
στο φευγαλέο, παιδικό χαμόγελο.

Αν κάποτε πεθάνω,
μη διαβάσεις ποτέ τ' όνομά μου
σε πέτρα:
εσύ θα ξέρεις να μ' ακούσεις στον
αχό της άνοιξης
και στην επιμονή του ήχου της
βροχής.

Αν κάποτε πεθάνω,
μην πιστέψεις ποτέ πως η αγάπη
μου τελείωσε:
σκέψου πως θα σε περιμένει,
σ' άλλες αισθήσεις
περιγράφοντας την ομορφιά σου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς συνδέεται το μότο με το θέμα του ποιήματος και ποια η κυρίαρχη ιδέα;
2. Ποιος είναι ο ρόλος των επαναλήψεων και των

**προτρεπτικών προστακτικών,
καθώς και του β' ενικού
προσώπου των ρημάτων στο
ποιήμα;**

- 3. Βρίσκετε ότι η
συναισθηματική διάθεση της
ποιήτριας ανταποκρίνεται στον
τίτλο του ποιήματος και με ποιον
τρόπο; Να δικαιολογήσετε την
άποψή σας.**

Μαρία Λαϊνά

**Γεννήθηκε στην
Πάτρα το 1947.
Σπούδασε νομικά
στο Πανεπιστήμιο
Αθηνών. Εξέδωσε
τα έργα: Ποίηση:**

**Ενηλικίωση (1968), Επέκεινα (1970),
Αλλαγή τοπίου (1972), Σημεία
στίξεως (1979), Κλόουν(1980), Δικό
της (1985), Ρόδινος φόβος (1992),
Ένα κλεφτό φιλί (1996). Πεζά:
Κλόουν(1980), Η πραγματικότητα
είναι πάντα εδώ (1990), Το φαγητό
(1998). Μετέφρασε Τ.Σ. Έλιοτ (Εφτά
δοκίμια για την ποίηση) και Έζρα
Πάουντ (Η Αλφαβήτα της μελέτης).
Τιμήθηκε με Κρατικό Βραβείο
Ποίησης (1993).**

Γιώργος Καραβασίλης

Δεξίωσις

Το ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Τα ηδυπαθή (1976). Όπως δηλώνει και ο τίτλος, τα ποιήματα αυτής της συλλογής αναδίδουν μια ατμόσφαιρα ερωτικής ηδυπάθειας.

Ταξίδια καταιγιστικά μου πλέκανε τα
μαύρα σου μαλλιά,
τ' ανάλαφρό σου άρωμα με κύκλωνε
και μια υπόσχεση ο εξώστης —
κείνο τ' αγιόκλημα.
Όμως εγώ σε πορσελάνες
κολυμπούσα,
σε έπιπλα, χαλιά, σερβίτσια
σαν μετακομιστής που κουβαλά,
λύνει και δένει.

Και ξαφνικά μου πέρασεν απ' το
μυαλό κάτι φριχτό.
Τάχα τα χαίρονται μονάχα των
σπιτιών οι νηστικές ώρες
ενώ στοιχειώνουμε στις κόγχες τους
εμείς θανάτους, έρωτες,
στοιχειώνουμε των ρούχων μας τις
λυρικές εκστάσεις,
τις αναθυμιάσεις των κορμιών μας,
χωρίς ποτέ να μάθουμε ποιες
ηδονές ανοίγουνε
στην κάθε ανάσα της ζωής τους;
Πού με κυλούσε τ' ανάλαφρό σου
άρωμα,
τι ταξίδια ξεπέζευαν στα μαύρα σου
μαλλιά!
Μια πολυθρόνα σκαλιστή μόλις μας
χώριζε,
μα δεν την παραμέρισα ποτέ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Το ποίημα στηρίζεται σε μια αντίθεση ανάμεσα σε μια κατάσταση που υπόσχεται ερωτική περιπέτεια και σε μια άλλη που αντιβαίνει και τελικά ματαιώνει την πραγματοποίηση αυτής της περιπέτειας. Να παρακολουθήσετε στο ποίημα:
α) Πώς δημιουργείται η διάθεση για περιπέτεια και
β) τι συντελεί στη ματαίωσή της.
2. Ο ποιητής χρησιμοποιεί ασυνήθιστες λεκτικές συζεύξεις· π.χ. «ταξίδια καταιγιστικά», «νηστικές ώρες» κτλ. Να επισημάνετε και τις υπόλοιπες και να εξηγήσετε την αποτελεσματικότητά τους στον ποιητικό λόγο.

Γιώργος Καραβασίλης (1948 - 2004)

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1948. Σπούδασε Πολιτικές και Οικονομικές Επιστήμες και Δραματική στη

Σχολή Δ. Ροντήρη. Έργα: Ποίηση: Η γραφή και το μαχαίρι (1970), Καλλιέργεια αίματος (1974), Τα ηδυπαθή (1976), Τα μυστικά δωμάτια του πύργου (1978), Ποιήματα (1970-1980) (1980), Καλλιέργεια του αίματος [Επιλογική έκδοση όλων των προηγούμενων και ανέκδοτα], (1984), Υπέρ των Μουσών (1990), Το αιμομιχτικό λεμόνι - Ορυκτά -

**Ποιήσεις (1996). Μεταφράσεις των
Ελιάρ, Κορμπιέρ, Λιούις,
Στρίνμπεργκ κ.ά.**

Τζένη Μαστοράκη

Περίληψη

Το Ποίημα Είναι από τη συλλογή **Το σόι (1978)**.

Παιδί, η μάνα μου
μου φόραγε κατάσαρκα το
πατερημών
και γαλάζια φυλαχτά της Τήνου.
Έπαιρνε ένα μεγάλο κλειδί
και διπλοκλείδωνε τον ύπνο μου.
Το πρωί μέτραγε τα όνειρα
και τα κατάγραφε σ' ένα τετράδιο.
Τώρα μου ξορκίζει
το τραγούδι απ' τα χείλια
όταν κοιμάμαι
και κάθε βράδυ το κρεβάτι μου
γίνεται ένα κεντημένο κάντρο

που γράφει «Ελευθερία ή
Θάνατος».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι σημαίνει ο τελευταίος στίχος και πώς συνδέεται με τα προηγούμενα;
 2. Να αιτιολογήσετε τον τίτλο του ποιήματος.
-

Τζένη Μαστοράκη

3. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1949. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εξέδωσε τις

**ποιητικές συλλογές Διόδια(1972),
Το σόι (1978), Ιστορίες για τα βαθιά
(1983), Μ' ένα στεφάνι φως(1989).
Έχει επίσης πλούσιο μεταφραστικό
έργο.**

**Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας
(1906-1994),
Σπίτια από την οδό Ομήρου**

Γιώργος Μαρκόπουλος

14
Ε.Μ., 49 ετών

Το ΠΟΙΗΜΑ ΕΙΝΑΙ το υπ' αριθ. 14 της ενότητας «Διαβάσεις πεζών» και περιλαμβάνεται στην ποιητική συλλογή Μη σκεπάζεις το ποτάμι (1998). Η αναγραφή ορισμένων στοιχείων (αρχικά ονοματεπώνυμου, ηλικία) παραπέμπει πιθανώς σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο. Εντούτοις ο ποιητής, ως αφηγητής της ιστορίας, κατορθώνει να διατηρεί τις αποστάσεις, δίνοντας έτσι στην προσωπική περίπτωση της συγκεκριμένης γυναίκας ευρύτερες διαστάσεις.

**Κλείνει μέσα της μιαν ομίχλη ενώ
απ' τ' αυτιά της πίσω βρίσκει
δρόμο και ακάθεκτο το σούρουπο
κατεβαίνει.
Ύστερα γυρίζει στο σπίτι. Ανοίγει
το μεγάλο δωμάτιο όπου
πράγματα περίεργα ενός
απόκοσμου «άλλοτε» ενθύμια για
να
αφήνει να μεγαλώνει η ερημιά της,
μια μηχανή παλιά
ποδοκίνητη του ραψίματος για να
αφήνει να μπαίνει μέσα της ο
μαύρος πλανόδιος τεχνίτης του
χρόνου ο ομπρελάς, το μαύρο
πουλάκι ο θάνατος, μια μηχανή
του ραψίματος, έχει.
Ενίοτε τρώει πρώτα, είτε, φορές
φορές, θυμάται!
«Όλα σκόνη, τα πάντα, και στάχτη
–ψελλίζει– όλα
σκόνη και στάχτη».**

Στρώνει να κοιμηθεί ύστερα σιγά
σιγά και «η ζωή
πέρασε, η ζωή χάθηκε –λέει– το
σούρουπο έρχεται,
έφτασε και η νύχτα νά τη
κατεβαίνει, τσακάλι που
έχασε λαγό μες στα στενά του
δάσους».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Το ποίημα είναι αφηγηματικό και διαιρείται σε πέντε μέρη. Βασικός πρωταγωνιστής μια γυναίκα 49 ετών, μέσης δηλαδή ηλικίας.

1. Ποιο διάστημα από την καθημερινή ζωή της γυναίκας καλύπτει και ποιος ο χώρος, μέσα στον οποίο κινείται;
2. Παρακολουθώντας την ανέλιξη της αφήγησης, προσπαθήστε να απαντήσετε

στα παρακάτω ερωτήματα:

α) Ποιος ο ρόλος των δύο εικόνων του πρώτου μέρους και τι υποδηλώνουν;

β) Ποιος ο συγκεκριμένος χώρος του δεύτερου μέρους: Με ποιο τρόπο κατορθώνει ο αφηγητής να δώσει κάτι από το υπαρξιακό κενό της γυναίκας; Ποιο είναι αυτό;

γ) Στα υπόλοιπα μέρη η δραματική ένταση του ποιήματος κορυφώνεται. Να παρακολουθήσετε τη σταδιακή της κορύφωση επισημαίνοντας την κλιμάκωση των εικόνων της ζωής της και τους παρεμβαλλόμενους νοερούς μονολόγους της.

Γιώργος Μαρκόπουλος

Γεννήθηκε στη Μεσσήνη το 1951. Σπούδασε Οικονομικά και εργάζεται ως δημόσιος υπάλληλος.

Έργα: Ποίηση: Έβδομη συμφωνία (1968), Η κλεφτουριά του κάτω κόσμου (1973), Η θλίψις του προαστίου (1976), Οι πυροτεχνουργοί (1979), Ποιήματα 1968-1976 (1980), Η ιστορία του ξένου και της λυπημένης (1987), Ποιήματα 1968-1987 (1992), Μη σκεπάζεις το ποτάμι (1998). Δοκίμιο: Εκδρομή στην άλλη γλώσσα(α' τομ.

**1991 και β' τομ. 1994). Τιμήθηκε με
Κρατικό Βραβείο ποίησης (1999).**

Αντώνης Φωστιέρης

Discotheque

Το ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Ο
διάβολος τραγούδησε σωστά (1981).

Τη νύχτα ανοίγει ένα υπόγειο
μουσικές

Και φώτα από την ίριδα του
μαύρου.

Εκεί χορεύει λιώνει τα στυφά
σταφύλια της χαράς

Φυσάει να πυρώσουνε τα
κάρβουνα στον κύκλο

Κι οι πυροβάτες της λατρείας του
Που μέθυσαν ξανά

Γυμνοί συντρίβουν τα γυαλιά της
λογικής

Μ' αίμα τυπώνουνε στην πίστα
τα πατήματά τους.

Α, α.
Πηδάει μέσα τους, πηδάει
ανάμεσά τους
Ο μάγος με λυγμούς με
αλαλαγμούς
— Χωρίς κανένα κόκαλο —
Χτυπώντας το ρυθμό:
Ωραίος, τεράστιος,
Με πέτσινα στενά
Και μ' αλυσίδες.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Στο ποίημα συνείρονται σκηνές από μια σύγχρονη ντισκοτέκ και σκηνές από χορό αγρίων. Να βρείτε στο ποίημα στοιχεία που αναφέρονται στη μια και στην άλλη.
2. Θα μπορούσατε να σχολιάσετε αυτή τη σύνδεση και να της δώσετε ένα νόημα; Ποιες φράσεις κυρίως θα σας

βοηθούσαν στο σχολιασμό
σας;

3. Να χαρακτηρίσετε τον τόνο του
ποιήματος.

Αντώνης Φωστιέρης

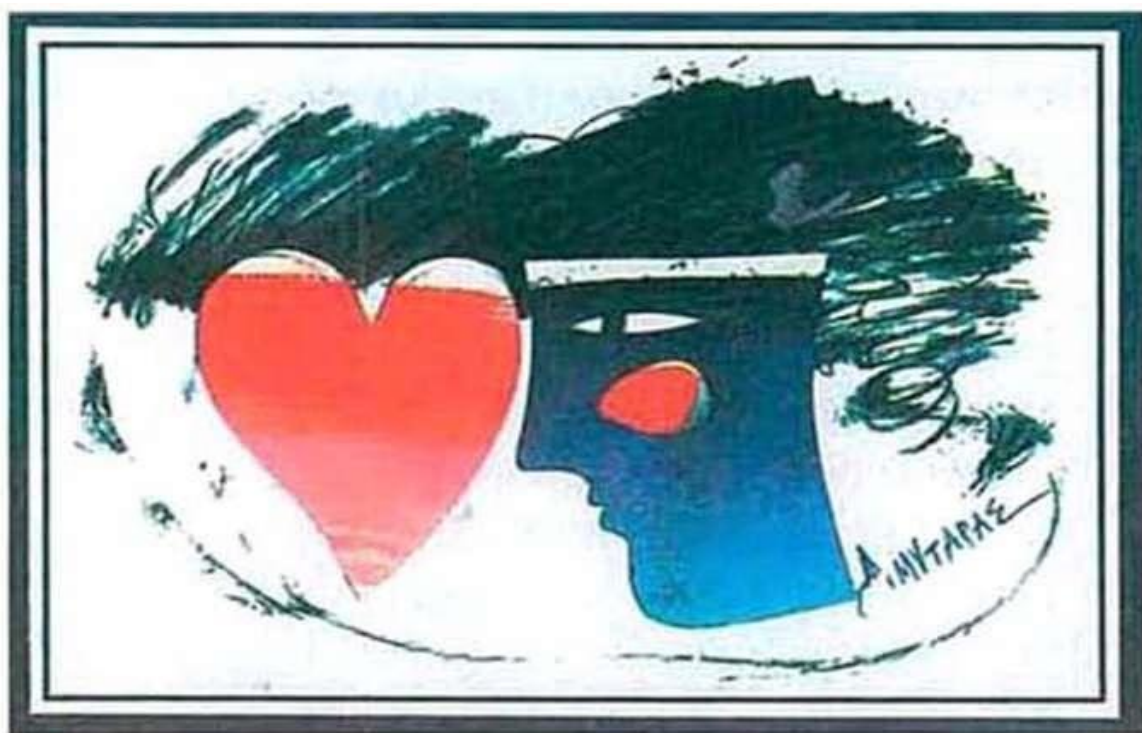
Γεννήθηκε
στην Αθήνα το
1953.

Σπούδασε
Νομικά στην
Αθήνα και στο
Παρίσι.

Εκδότης του
περιοδικού
Νέα Ποίηση

και συνεκδότης στο περιοδικό Η
Λέξη και στην ετήσια έκδοση
Ποίηση. Έργα: Ποίηση: Το

μεγάλο ταξίδι (1971), Εσωτερικοί
χώροι ή Τα είκοσι (1973),
Σκοτεινός έρωτας/Ποίηση μες
στην ποίηση (1977), Ο διάβολος
τραγούδησε σωστά (1981) κ.ά.
Μετέφρασε τον Καιρό των
δολοφόνων του Χένρι Μίλλερ και
Γάλλους ποιητές.

Δημήτρης Μυταράς (γεν. 1934),
εικόνα για τον Σκοτεινό έρωτα

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου

Για ένα παιδί που κοιμάται
Το ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ στην
ποιητική συλλογή Το κυπαρίσσι των
εργατικών (1981). Όπως είναι
γνωστό, μετά την κατάρρευση των
καθεστώτων των Ανατολικών χωρών,
πολλοί κάτοικοι κατέφυγαν στην
Ελλάδα προς αναζήτηση εργασίας.
Στην κατηγορία αυτή ανήκει και το
παιδί του ποιήματος που
αναγκάζεται να πηγαίνει όπου
υπάρχουν φτωχοί σηματοδότες
(φανάκια) και σταματούν τα
αυτοκίνητα.

**Νύχτα. Η κίνηση αραιή στη
λεωφόρο.
Μες στο κλειστό, το φωτισμένο
εργοστάσιο,
Οι μηχανές, αποσταμένες μα
άγρυπνες,
Επιβλέπουν σαν άκακοι
γίγαντες
Τον ύπνο του
μικρού.Στριωγμένος 5
Κοντά στη σκάρα του ατμού,
Με του αδελφού του το παλτό
σκεπασμένος
Ξεκουράζεται.
Όλη τη μέρα δουλεύει στα
φανάρια
Σκουπίζει τζάμια βιαστικά με το
κόκκινο. 10**

Εισπράττει κέρματα ή την
εύλογη αγανάκτηση.
Περιμένει το επόμενο φανάρι.
Τίμια κερδίζει έτσι και ψωμί
Και το μερίδιο του
νυχτοφύλακα,
Που τον αφήνει να κοιμάται εκεί
μέσα . 15

Τα χιονισμένα βουνά της
πατρίδας του,
Τα χέρια της μάνας του που
τύλιγαν γύρω του
Γυναίκειο μαντίλι για το κρύο,
Το δάσκαλο που πληρωνότανε
με γάλα
Μόλις θυμάται 20

Θυμάται κάτι ελληνικά από το
στόμα του,
Που τώρα εδώ ακούγονται
αλλιώςτικα.
Όχι σαν βότσαλα γυαλιστερά
μεγάλης θάλασσας,

Όχι σαν ποδοβολητό του
αλόγου
Ενός ανίκητου στρατηλάτη, 25
Αλλά να, σαν τα κέρματα στην
τσέπη,
Σαν το φτύσιμο στο βλέμμα του
πελάτη.
Καμιά φορά πιο εγκάρδια
Σαν τούτο δω το βουητό της
σκάρας,
Που όλο ανεβάζει το θερμό
ατμό. 30

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια είναι η εθνικότητα του παιδιού;
2. Τα δύο μέρη της αφήγησης είναι ευδιάκριτα. Σε τι

αναφέρεται το πρώτο μέρος και σε τι το δεύτερο;

3. Ποια εικόνα της σύγχρονης πραγματικότητας δίνει το ποίημα;

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1953. Σπούδασε Νομικά και Φιλολογία και εργάζεται στη δημόσια Μέση Εκπαίδευση.

Έργα: Ποίηση: Τα άλογα του Μυροβλήτου (1974), Ηγησώ (1979), Η προσευχή του αναιδούς (1991), Το κυπαρίσσι των

**εργατικών (1995), Φορτίο (1997).
Πεζογραφία: Ακτή στο φως του
χειμώνα (1996).**

Γιάννης Βαρβέρης

Νεκρή φύση σε κήπο

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Πιάνο Βυθού (1991).

Έχω βρεθεί όπως όλοι μας
σε πάμπολλα ξενοδοχεία.
Μπαίνοντας στο δωμάτιο
κατευθύνομαι προς το
μπαλκόνι
για να δω πού βλέπει:
σε κτίρια στο σταθμό ή στη
θάλασσα
σ' ένα φουγάρο τέλος πάντων
ή σ' ένα βουνό
σε μια απώτατη αφορμή για
ποίημα.

Όμως απόψε το δωμάτιο
έβλεπε
σε κήπο. Με όλο λουλούδια
γαλάζια, μωβ, άσπρα και
κίτρινα
και πίσω δέντρα
ανοιχτά πράσινα και σκούρα
δέντρα.
Έσκυπα μήπως δω
κάτι οτιδήποτε άλλο· όμως
παντού
λουλούδια, δέντρα και
λουλούδια.
Κι ήταν αυτό
ένα ρίγος αγαλλίασης
ή φρίκης
σαν εγώ να βρισκόμουνά μέσα
σε ποίημα
άλλου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Πού αναζητεί ο ποιητής, κατά τα λεγόμενά του, τις αφετηρίες των ποιημάτων του; Πώς τις χαρακτηρίζει; Τι σημαίνει αυτός ο χαρακτηρισμός;**
- 2. Στον τίτλο χρησιμοποιείται η έκφραση «νεκρή φύση» που είναι όρος της ζωγραφικής. Ποιος είναι ο χαρακτήρας αυτής της ζωγραφικής; (Συμβουλευθείτε ένα εγκυκλοπαιδικό λεξικό).**
- 3. Ποια είναι, κατά τον ποιητή, η «νεκρή φύση» μέσα στο ποίημα; Γιατί την ονομάζει έτσι; Ποια αισθήματα του προκαλεί;**
- 4. Να σχολιάσετε τους στίχους «σαν εγώ... άλλου». Ποιο το νόημά τους;**
- 5. Αφού λάβετε υπόψη σας τις ως τώρα παρατηρήσεις σας και συνδέσετε τους τελευταίους**

στίχους του ποιήματος με τους πρώτους, μπορείτε να πείτε ποιο τελικά είναι το θέμα του ποιήματος;

Γιάννης Βαρβέρης

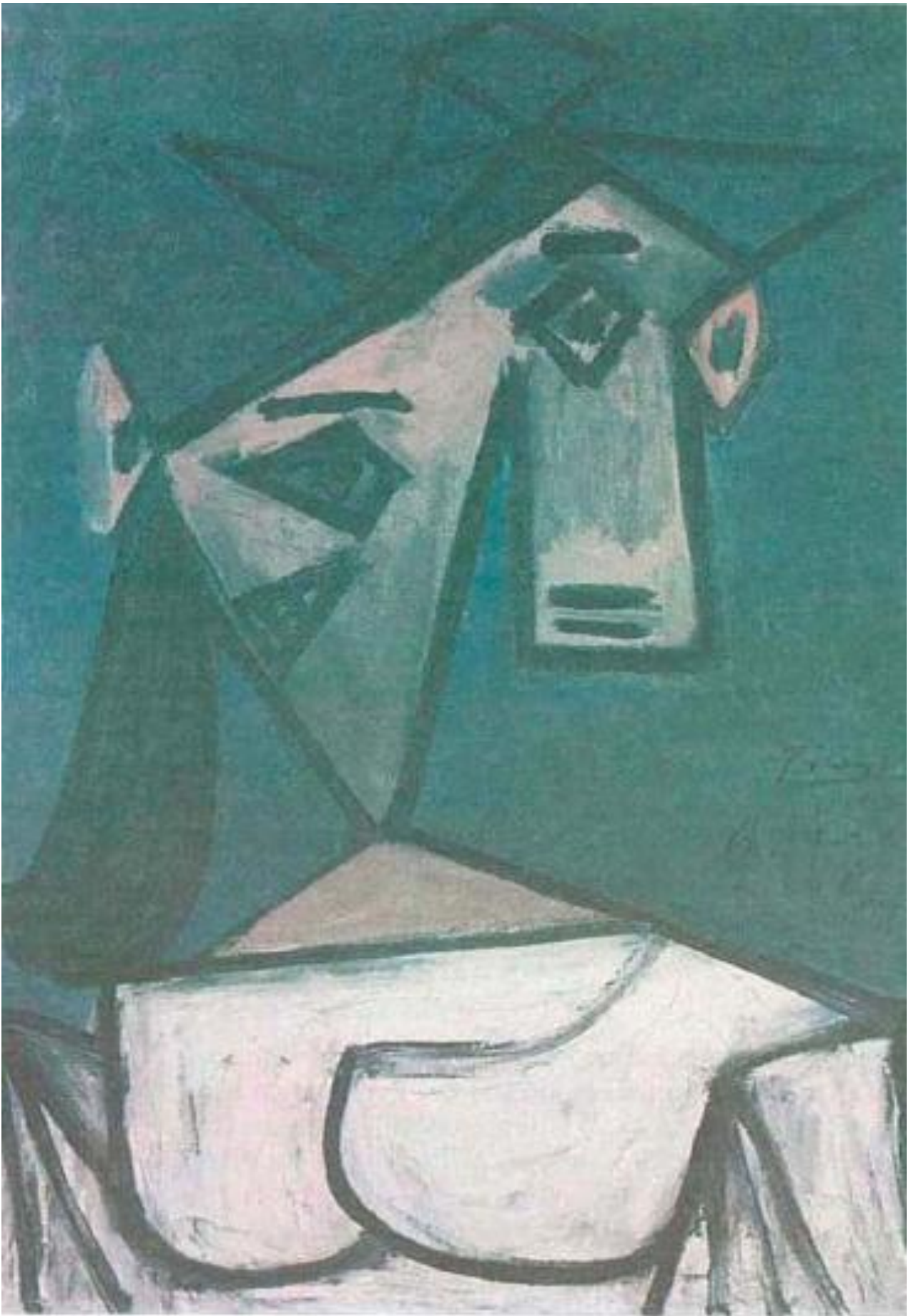

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1955 και σπούδασε νομικά.

Ασχολείται ιδιαίτερα με την ποίηση και την Κριτική του

θεάτρου. Βραβεύτηκε με το Κρατικό Βραβείο Κριτικής. Έργα του: Ποιητικά: Εν φαντασία και λόγω (1975), Το ράμφος (1978), Αναπήρων πολέμου (1982), Ο θάνατος το στρώνει(1986), Πιάνο

βυθού (1991), Ο κύριος Φογκ (1993). Κριτική θεάτρου: Η κρίση του θεάτρου (1985), Η κρίση του θεάτρου Β' (1991), Η κρίση του θεάτρου Γ' (1994), Πλατεία θεάτρου (1994). Έχει μεταφράσει γαλλική ποίηση και αρχαίες κωμωδίες (Αριστοφάνη, Μένανδρο).

**Pablo Picasso (1881-1973),
Προσωπογραφία κοριτσιού.**

**Μέρος της δωρεάς έργων
διάσημων Γάλλων καλλιτεχνών
στην Εθνική Πινακοθήκη «σε
ένδειξη αγάπης και θαυμασμού για
την ηρωική στάση του ελληνικού
λαού στον πόλεμο και την
αντίσταση 1940-44» (1946).**

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ ΖΕΙ σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον — ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό— το οποίο τον διαμορφώνει. Αυτό το περιβάλλον, οποιοδήποτε κίνημα ή σχολή αν ακολουθεί ο λογοτέχνης, επηρεάζει το έργο του. Το λογοτεχνικό έργο φανερά ή υπόγεια εκφράζει την εποχή στην οποία ανήκει.

Στο Γ' τεύχος των ΚΝΛ περιέχονται πεζογραφήματα που ανήκουν κυρίως στη μεταπολεμική περίοδο και ελάχιστα νεότερα.

Συμβατικά τα χρονικά όρια της μεταπολεμικής περιόδου εκτείνονται από το 1945-1974, δηλ. από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για την Ελλάδα μέχρι το τέλος της εφτάχρονης δικτατορίας των συνταγματαρχών (1967-1974). Οι πεζογράφοι που γεννήθηκαν στις δεκαετίες του '20 και του '30 — υπάρχουν και μερικοί παλαιότεροι— και πρωτοεμφανίστηκαν στα χρονικά όρια 1945-1974 ονομάζονται μεταπολεμικοί πεζογράφοι. Έχουν όλοι τους λίγο πολύ ένα κοινό βιωματικό υπόστρωμα από την κρίσιμη δεκαετία του '40 και από τα μεταπολεμικά χρόνια που σημάδεψαν τη ζωή τους.

Την ίδια όμως μεταπολεμική εποχή εξακολουθούν να εκδίδουν τα έργα τους —μερικοί μάλιστα, τα

πιο σημαντικά— και πεζογράφοι που ανήκουν στη γενιά του '30 — Στρ. Μυριβήλης, Αγγ. Τερζάκης, Γιώργος Θεοτοκάς, Κοσμάς Πολίτης κ.ά. — αλλά ακόμη και παλαιότεροι, όπως ο Νίκος Καζαντζάκης, που εκδίδει τα μυθιστορήματά του μετά τον πόλεμο. Όσοι πάλι γεννήθηκαν μετά το τέλος τον Εμφυλίου (1949) και δεν έχουν βιώματα από τη δεκαετία του '40, είναι, ας πούμε, οι σύγχρονοι πεζογράφοι. Τον όρο τον χρησιμοποιούμε συμβατικά, για να διακρίνουμε τους νεότερους από τους μεταπολεμικούς. Ορισμένοι κριτικοί, στην προσπάθειά τους να τους ταξινομήσουν, τους κατατάσσουν σε γενιές χρησιμοποιώντας καταχρηστικά τον όρο γενιά: «γενιά του '70», «γενιά του '80» κτλ.

Οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές από τους ομοτέχνους τους της γενιάς του '30, καθώς και πολλά κοινά μεταξύ τους. Οι εκπρόσωποι της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς στην πλειονότητά τους ωριμάζουν στην κρίσιμη δεκαετία του '40, ενώ ανάμεσά τους υπάρχουν και μερικοί μεγαλύτεροι στην ηλικία, όπως π.χ. ο Στρατής Τσίρκας (1911-1980), που δημοσίευσε ποίηση πριν από τον πόλεμο, αλλά τα πεζά κείμενά του τα δημοσίευσε στη μεταπολεμική περίοδο. Στη δεύτερη μεταπολεμική γενιά ανήκουν όσοι γεννήθηκαν μετά το 1930 και δεν είχαν λόγω ηλικίας ανάμειξη στα γεγονότα και τις συγκρούσεις της εποχής.

Οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι έχουν κοινές ιστορικές εμπειρίες και κοινή συνείδηση ότι διαφέρουν από τους προηγούμενους. Μερικοί από τους μεγαλύτερους σε ηλικία της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς παίρνουν ενεργό μέρος στην Αντίσταση και στον Εμφύλιο. Όσοι από αυτούς ανήκαν στο αριστερό ιδεολογικό στρατόπεδο, πλήρωσαν τις συνέπειες της ήττας μετά το τέλος του Εμφυλίου με εξορίες, φυλακίσεις, αποκλεισμούς. Οποιαδήποτε όμως κι αν ήταν η τοποθέτησή τους, όλοι τους, κατά τον ένα ή κατά τον άλλο τρόπο, σήκωσαν το βάρος της δύσκολης εκείνης εποχής κι αυτό επηρέασε το έργο τους.

Η συσσώρευση τέτοιων εμπειριών από το παρελθόν, τα αδιέξοδα του παρόντος και η

**άγνωστη έκβαση του μέλλοντος
ρίχνουν τη βαριά σκιά τους στη
μεταπολεμική πεζογραφία. Και όσο
η πεζογραφία αυτή προσεγγίζει την
πραγματικότητα, είτε θεματικά είτε
ψυχολογικά, και δεν αναζητά
καταφύγιο σε θέματα ιστορικά ή
στη λυρική απεικόνιση της ζωής,
τόσο περισσότερο σκυθρωπό
χαρακτήρα αποκτά.**

**Τα πρώτα έργα των
μεταπολεμικών πεζογράφων
εκδίδονται ανάμεσα στα χρόνια
1944-1947. Γύρω στο 1950 αρχίζει
να διαγράφεται καθαρότερα η
διαφορά των νέων πεζογράφων
από τους προηγούμενους και
ολοκληρώνεται το 1954 με την
έκδοση του περιοδικού
Επιθεώρηση Τέχνης, όπου θα
συνεργαστούν πολλοί απ' αυτούς.
Οι πεζογράφοι της δεύτερης**

μεταπολεμικής γενιάς εμφανίζονται κατά κανόνα στη 10ετία του '60. Τη γέφυρα ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη μεταπολεμική γενιά θα σχηματίσουν με τα έργα τους ο Κώστας Ταχτσής (1927-1988), συγγραφέας του μυθιστορήματος Το τρίτο στεφάνι (1962), και ο Γιώργος Ιωάννου (1927-1984) που καλλιέργησε το μικρό αφήγημα με αναφορές σε προσωπικά βιώματα. Ειδικότερα οι πεζογράφοι της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, αν και έχουν πολλά κοινά με τους προηγούμενους, εμφανίζονται ψυχολογικά διαφοροποιημένοι από αυτούς, καθώς δε, διαδραμάτισαν λόγω της ηλικίας τους κάποιο ρόλο στα γεγονότα της δεκαετίας του '40. Γι' αυτό και στα κείμενά τους που έχουν, στις περισσότερες περιπτώσεις, βιωματικό

χαρακτήρα, επανέρχονται περισσότερο υπαρξιακά θέματα, όπως π.χ. η μοναξιά, η περιθωριοποίηση και τα ψυχολογικά αδιέξοδα, και λιγότερο πολιτικά (π.χ. Βασ. Βασιλικός, Μένης Κουμανταρέας, Πέτρος Αμπατζόγλου, Χριστ. Μηλιώνης, Τόλης Καζαντζής κ.ά.). Για μερικούς από αυτούς η αναφορά σε γεγονότα και καταστάσεις του παρελθόντος επενδύεται με μια διάθεση νοσταλγική (Χριστ. Μηλιώνης, Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος, Περικλής Σφυρίδης).

ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑΣ

Είναι τόσο πολύμορφη και πλούσια σε τάσεις η μεταπολεμική μας

πεζογραφία και τόσο αξιόλογοι οι εκπρόσωποί της, ώστε δεν μπορούμε, στη σύντομη αυτή εισαγωγή παρά μόνο μερικά, βασικά χαρακτηριστικά να δώσουμε —κι αυτά σχηματικά— αν αναφέρουμε ενδεικτικά μερικά μόνο ονόματα. Τις κυριότερες τάσεις τις συνοψίζουμε στα εξής:

1. Ρεαλισμός. Οι περισσότεροι από τους μεταπολεμικούς πεζογράφους στρέφονται στη μελέτη και απεικόνιση της πραγματικότητας με διάθεση κριτική και απομακρύνονται από το αστικό περιβάλλον όπου τοποθετούσαν τους μύθους τους οι προηγούμενοι. Μερικοί επιμένουν στην απόδοση των πιο αποκρουστικών και ωμών πλευρών της πραγματικότητας απογυμνώνοντάς την από κάθε

συμβατικό εξωραϊσμό (π.χ. Νίκος Κάσδαγλης, Κ. Ταχτσής, Αλεξ. Κοτζιάς, Ανδρέας Φραγκιάς, Δημ. Χατζής κ.ά.). Είναι πιο υποψιασμένοι τώρα στη χρήση των ρεαλιστικών αφηγηματικών συμβάσεων. Αρκετοί από αυτούς — κυρίως της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς— χρησιμοποιούν την αυτοαναφορικότητα, την τάση δηλαδή να αφηγούνται σε πρώτο γραμματικό πρόσωπο και να χρησιμοποιούν λιγότερα ή περισσότερα αυτοβιογραφικά στοιχεία —π.χ. πληροφορίες για τη ζωή, τις ασχολίες, την οικογένεια και τις αναμνήσεις τους— για να δώσουν την εντύπωση στον αναγνώστη ότι αυτός που μιλάει — ο αφηγητής— και αυτός που γράφει —ο συγγραφέας— είναι το ίδιο

πρόσωπο. Πρόκειται για ένα αυτοβιογραφικό τέχνασμα, για μια μέθοδο δηλαδή αυτοβιογραφική και όχι για αυτοβιογραφία. Αυτή τη μέθοδο που ήταν γνωστή στους πεζογράφους της γενιάς του 1880 (Βιζυηνός, Παπαδιαμάντης) χρησιμοποιούν αρκετοί μεταπολεμικοί πεζογράφοι, κυρίως όμως όσοι έχουν κάποια σχέση με την πεζογραφία της Θεσσαλονίκης (Γιώργος Ιωάννου, Τόλης Καζαντζής, Χριστόφορος Μηλιώνης, Ηλίας Παπαδημητρακόπουλος, Περικλής Σφυρίδης κ.ά.). Μερικοί από αυτούς ονομάζονται και πεζογράφοι της μνήμης, λόγω της κυρίαρχης θέσης που έχει η μνήμη —θεματικά και μορφικά— στο έργο τους.

2. Κοινωνικοί και πολιτικοί προβληματισμοί: Οι πολιτικές και

**κοινωνικές συγκρούσεις, η
αυταρχική εξουσία, οι οικονομικές
και κοινωνικές αλλαγές και η
αβεβαιότητα για το μέλλον, καθώς
και οι επιπτώσεις που έχουν όλα
αυτά στη ζωή των ανθρώπων, είναι
μερικά από τα θέματα που
απασχόλησαν πολλούς
πεζογράφους. Τα πρόσωπα δεν
είναι απλοί θεατές των γεγονότων,
αλλά συμμετέχουν στη δίνη τους,
μεταβάλλονται σε ενεργούμενα των
εξωτερικών συνθηκών ή γίνονται
θύματα των καταστάσεων. Από την
άποψη αυτή η μεταπολεμική
πεζογραφία επανασυνδέεται με τη
ρεαλιστική παράδοση της γενιάς
του 1880 και με τους πρώτους
κοινωνικούς ηθογράφους: Κ.
Θεοτόκη, Κ. Χατζόπουλο, Κ.
Παρορίτη, Δημοσθ. Βουτυρά. Την
τάση αυτή εξέφρασαν οι**

περισσότεροι μεταπολεμικοί μας πεζογράφοι (π.χ. Δημ. Χατζής, Κώστας Κοτζιάς, Ανδρέας Φραγκιάς, Στρ. Τσίρκας, Μ. Αλεξανδρόπουλος, Σπ. Πλασκοβίτης κ.ά.).

3. Φυγή από την πραγματικότητα: Μερικοί μεταπολεμικοί πεζογράφοι θα αποφύγουν τη ζοφερή πραγματικότητα αναζητώντας καταφύγιο στη λυρική πεζογραφία του κλειστού χώρου. Παρουσιάζουν τους ήρωές τους να ζουν τα ιδιωτικά τους προβλήματα ανεξάρτητα από τα εξωτερικά γεγονότα. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν κυρίως γυναίκες πεζογράφοι. Η Μαργ. Λυμπεράκη π.χ. στα Ψάθινα καπέλα (1946) απεικονίζει την αξέχαστη εφηβεία τριών κοριτσιών σε συνθήκες

ειρηνικές, όπου διαχέεται υποβλητικά η ποίηση της καθημερινότητας. Η Μιμίκια Κρανάκη, ένα χρόνο αργότερα, στο μυθιστόρημά της *Contretemps* (1947) θα παρουσιάσει τις ψυχικές διακυμάνσεις της ηρωίδας της Κυβέλης με τρυφερότητα και ευαισθησία. Αλλά και εδώ ο απόηχος των εξωτερικών γεγονότων είναι πολύ εξασθετισμένος. Ανάλογη στάση βλέπουμε στην *Πλατεία Θησείου* (1947) της Τατιάνας Γκρίση-Μιλλιέξ, στους *Χωριάτες* (1951) και άλλα ηθογραφήματα του Αστέρη Κοββατζή, στην *Κλειστή Ζωή* (1952) του Κώστα Στεργιόπουλου. Η Εύα Βλάμη θα αναζητήσει αλλού την έμπνευσή της: στο *Γαλαξίδι* (1947) και στο *Σκελετόβραχο* (1949) αντλεί τα θέματά της από την Ιστορία, τους

θρύλους και την παλιά δόξα της ιδιαίτερης πατρίδας της, του Γαλαξιδίου. Στην Ιστορία επίσης θα καταφύγει, για να αντλήσει τα θέματά του, ο Άγγελος Βλάχος για τα μυθιστορήματά του Ο κύριός μου ο Αλκιβιάδης (1953) και Οι τελευταίοι γαληνότατοι (1961). Τέλος, η Γαλάτεια Σαράντη στο Βιβλίο της χαράς (1947) και Το Παλιό μας σπίτι (1957) περιορίζεται στη λογοτεχνία του κλειστού χώρου.

4. Νέες εκφραστικές αναζητήσεις: Η νεοελληνική πεζογραφία δέχεται επιδράσεις από τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό και από τους σχετικούς προβληματισμούς γύρω από το μυθιστόρημα. Η τάση αυτή που είναι αντίθετη προς τη ρεαλιστική παράδοση της πεζογραφίας, η

οποία καλλιεργείται κυρίως στο κέντρο, εμφανίζεται κατά τη 10ετία του '30 στην πεζογραφία. Στη Θεσσαλονίκη από την ομάδα του περιοδικού Μακεδονικές Ημέρες (1932-40) —Στέλιος Ξεφλούδας, Γιώργος Δέλιος, Αλκιβιάδης Γιαννόπουλος, Γιώργος Βαφόπουλος, Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης κ.ά.— στη Χαλκίδα από το Γιάννη Σκαρίμπα, ο οποίος απέναντι στις ρεαλιστικές συμβάσεις εμφανίζεται ανατρεπτικός με ροπή προς διογκωμένη φαντασία, το παράλογο και τις κωμικές καταστάσεις. Άλλη εκπρόσωπος της μοντερνιστικής πεζογραφίας την ίδια δεκαετία είναι η Μέλπω Αξιώτη στο βιβλίο της Δύσκολες νύχτες (1938). Από το κέντρο είναι ο Γιάννης Μπεράτης με το

μυθιστόρημά του Διασπορά (1930). Συμπαγής όμως είναι η ομάδα του περιοδικού Μακεδονικές Ημέρες. Οι συγγραφείς της ομάδας αυτής μεταφράζουν πρωτοποριακά έργα ευρωπαϊών συγγραφέων (Βιρτζίνια Γουλφ, Κατερίνα Μάνσφηλντ, Τόμας Μαν, Μαρσέλ Προυστ, Τζέιμς Τζόυς κ.ά.) και αφομοιώνουν στα έργα τους τεχνικές που είναι αντίθετες προς το πνεύμα του ρεαλισμού, όπως ο εσωτερικός μονόλογος (Στέλιος Ξεφλούδας) και η ροή της συνείδησης (Stream of consciousness). Εισηγητής του εσωτερικού μονόλογου είναι ο Εντουάρ Ντεζαρντέν, ενώ τον όρο ροή της συνείδησης χρησιμοποίησε πρώτος σε διάλεξη με θέμα ψυχαγωγικό ο Γουίλιαμ Τζέιμς και στη συνέχεια τον εγκαινίασαν ως τεχνική της

αφήγησης ο Εντουάρ Ντεζαρντέν, η Ντόροθυ Ρίτσαρντσον και ο Τζέιμς Τζόυς. Με την τεχνική αυτή οι συγγραφείς επιδιώκουν να δώσουν στον αναγνώστη την εντύπωση της συνεχούς ροής σκέψεων, αισθημάτων, διαθέσεων και αναμνήσεων, όπως έρχονται αναμειγμένα στη συνείδηση χωρίς κάποια ακολουθία διευθετημένη από τη λογική. Στη Θεσσαλονίκη δημιουργείται στην περίοδο του Μεσοπολέμου μια παράδοση του εσωτερικού μονόλογου που συνεχίζεται και στη μεταπολεμική περίοδο με κυριότερο εκπρόσωπο το Νίκο Μπακόλα. Παράλληλη όμως εμφανίζεται μέσα από το περιοδικό του Ντίνου Χριστιανόπουλου Διαγώνιος (1958-1983) και τις εκδόσεις του μια αντίρροπη κίνηση

που επιχειρεί να συνδυάσει τα νεωτερικά στοιχεία με την παράδοση της αφηγηματογραφίας και με εμφανέστερη τη ροπή προς το ρεαλισμό και τη βιωματικότητα. Εκπρόσωποι της τάσης αυτής είναι οι Γιώργος Ιωάννου, Νίκος Καχτίσης, Τόλης Καζαντζής, Σάκης Παπαδημητρίου, Περικλής Σφυρίδης, Τάσος Καλούτσας κ.ά.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο οι μοντερνιστικές τάσεις παρουσιάζονται αφομοιωμένες όχι μόνο σε συγγραφείς που συνδέονται με τη Θεσσαλονίκη, όπως π.χ. ο Γιάννης Πάνου στο μυθιστόρημά του ...από το στόμα της παλιάς Remington, (1981) αλλά και σε συγγραφείς του κέντρου. Παράλληλα μερικοί από τους μεταπολεμικούς πεζογράφους θα καταφύγουν στη φαντασία για να

απεικονίσουν εφιαλτικούς κόσμους —όχι και τόσο ξένους στην πραγματικότητα— και θα αναζητήσουν τολμηρούς εκφραστικούς τρόπους, για να τους παραστήσουν. Οι πεζογράφοι αυτοί που υποβάλλουν κυρίως έντονες και παράλογες εικόνες επηρεάζονται από νεότερα ευρωπαϊκά ρεύματα —από το θέατρο του παραλόγου π.χ.— τα οποία επιχειρούν να συνθέσουν με την παράδοση. Εκπρόσωποι της τάσης αυτής είναι ο Τάκης Κουφόπουλος, ο Γιώργος Χειμωνάς κ.ά.

5. Η ρεαλιστική γλώσσα: Η μεταπολεμική πεζογραφία, σε αντίθεση με την προπολεμική, χρησιμοποιεί τολμηρότερη ρεαλιστική γλώσσα που είναι κοντά στη καθημερινότητα. Τα πράγματα

δηλώνονται με το όνομά τους χωρίς σεμνοτυφία και εγκαταλείπεται η συμβατική καλλιέργεια και ωραιολογία των παλαιότερων. Κάποτε η γλώσσα χρησιμοποιείται με τραχύτητα ή αποδιοργανώνεται συντακτικά και λογικά, για να αποδώσει πειστικότερα βάνουσες, παράλογες και εφιαλτικές καταστάσεις. Φυσικά υπάρχουν πάντοτε οι εξαιρέσεις.

Στρατής Τσίρκας

Μνήμη

(διήγημα)

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΙΝΑΙ από τη συλλογή Στον κάβο. Ο μύθος του τοποθετείται στην Αλεξάνδρεια. Ο Σάββας και τα πρόσωπα του διηγήματος, όπως και ο ίδιος ο συγγραφέας είναι Αιγυπτιώτες Έλληνες. Όπως θα διαπιστώσετε, όταν το διαβάσετε, ο συγγραφέας βρήκε, έναν ιδιότυπο τρόπο, για να το γράψει: ύστερα από την πρόταση των φίλων του Σάββα, που πέθανε, δείχνει πως προσπαθεί να συγκεντρώσει υλικό, για να το γράψει, ενώ στην πραγματικότητα το γράφει. Γι' αυτό στο διήγημα

πρέπει κυρίως να προσεχτεί α) ο ρόλος του αφηγητή και β) η διάρθρωσή του.

Μου τηλεφώνησε κάποιος φίλος· καθόμαστε στο ίδιο προάστιο.

— Τα βράδια κλείνεσαι πάντα;

— Εμ;

— Φίνα. Θα 'ρτουμε με το Δημήτρη. Κάτι θέμε να σου ζητήσουμε.

Έρθανε γύρω στις εννιά. Τους έβγαλα καφεδάκι και μπήκαν αμέσως στο προκείμενο.

— Θέλουμε να μας γράψεις ένα μικρό διήγημα στη μνήμη του Σάββα.

— Για σταθείτε, τους είπα.

'Ετσι ολούρμου* θαρρείτε πως γράφονται τα διηγήματα; Το Σάββα τον αγαπούσα... τον θαύμαζα. Πήγα στην κηδεία του, τον έκλαψα...

— Περιμέναμε πως θα 'λεγες δυο λόγια πριν να τον χώσουν.

— Δεν το σκέφτηκα. Κι ύστερα, ήμουν τσακισμένος. Την παραμονή τον είχα δει που έλεγε τα χωρατά του, κι ήταν τόσο ήρεμος. Και την άλλη, πάει ο καλός ο άνθρωπος.

— Όστε τον είδες την παραμονή;

— Είναι ένας ξάδερφός μου στο νοσοκομείο, με κήλη, κι είχα πάει να του κάνω συντροφιά. Εκεί

ολούρμου: καταλαβαίνεις· εδώ επιρρηματικά:όπως όπως.

**μπαίνει το γιατροδάκι μας:
χαιρετούρες, τραταρίσματα,
ευγένειες. Ο ξάδερφος,
καταλαβαίνετε, είναι στην πρώτη
θέση. Γυρίζει μια στιγμή ο γιατρός
και μου κάνει: Ξέρεις ποιον έχουμε
κάτω, στο θάλαμο; Το Σάββα.
Εγχειρίζεται αύριο.**

— Όστε τ' αποφάσισε, λέω.

— Τ' αποφάσισε το θηρίο!

— Κι εσείς, τι λέτε;

Στράβωσε τα μούτρα του.

Κατάλαβα.

- Του το είπατε;

**- Το ξέρει. Μα προτιμάει να το
παίξει τώρα, παρά κάθε μέρα που...**

**Δεν περνάς να τον δεις
κατεβαίνοντας;**

— Είναι στο κρεβάτι;

**— Είναι με τις πιτζάμες, αλλά
μπορείς να κρατήσεις το Σάββα
πλαγιασμένο;**

Κατέβηκα και τον βρήκα στο διάδρομο. Είχε τρεις τέσσερις γυναικούλες γύρω του και τους κουβέντιαζε.

— Γεια σου, Σάββα, του λέω.

— Α, καλώς τον. Μια στιγμή να πεταχτώ στο θάλαμο να δω τι γίνεται ο άρρωστος. Θες να περιμένεις;

— Θα περιμένω, του λέω. Για σένα ήρθα.

Γύρισε σε λίγο.

— Εντάξει, μου λέει. Ο άρρωστός μου κοιμάται βαθιά.

— Ο άρρωστός σου;

— Ε, ναι. Έχω έναν στο

διπλανό κρεβάτι κι όλη νύχτα τον πάλευα. Ήθελε να σκοτωθεί. Είχε πάρει σουμπλιμέ*—«ερωτική απελπισία», ακούς εκεί; Τον φέρανε σε κακά χάλια. Κι αυτός ο καλός σου, μόλις συνέφερε κομμάτι*, πήρε δρόμο για την τανάτσα, να τα δώσει από κει πάνω. Καλά που τον κατάλαβα κι έτρεξα πίσω του. Το λαρύγγι μου γάνιασε* να τον κατηχάω όλη τη νύχτα. Ερωτική απελπισία, σου λέει. Να δεις κράση, να δεις κορμί. Ε, ρε, αδικίες ο κόσμος...

— Όστε, Σάββα, τ' αποφάσισες;

σουμπλιμέ: (λ. γαλλ.)· χλωριούχος υδράργυρος. Χρησιμοποιείται ως δηλητήριο ή αντισηπτικό.

συνέφερε κομμάτι: καλυτέρεψε λίγο.

γάνιασε: (το ρ. γανιάζω) στέγνωσε.

— Να σου πω. Θέλω να ζω και να ξέρω πως σε κάτι χρησιμεύω. Έτσι, με το σήμερα και το αύριο δεν μπορώ να βάλω πλάνο. Τι να περιμένουμε και να χάνονται οι μέρες;

— Κι ο γέρος σου θα έρτει αύριο;

Εκεί το μούτρο του για μια στιγμή συννέφιασε μα γρήγορα φωτίστηκε από μια εύθυμη σκέψη.

— Έπρεπε να πάρω τις πιτζάμες μου, κατάλαβες; Του είπα λοιπόν πως η Εταιρεία με στέλνει στο Κάιρο, για να παραλάβω καινούριο καμιόνι* και θα λείψω μέρες.

Φρόντισα και του γέμισα το κουτί του καφέ για μια βδομάδα.

καμιόνι: (λ. γαλλ.)· φορτηγό αυτοκίνητο.

Τίποτ' άλλο δε χρειάζεται. Τι να τον έχω να τρώγεται; Αν είναι να το μάθει, θα το μάθει μια και καλή.

Κάθισα με το Σάββα κάπου δυο ώρες κι όλο με το καλαμπούρι και το χωρατό του ήταν.

Θυμηθήκαμε τα παλιά. Πώς γνωριστήκαμε κάτω από τις βόμβες μια νύχτα συναγερμού, που τριγυρίζανε τα Μέσερμιτ* πάνω απ' την Αλεξάντρεια... Σηκώθηκα για να φύγω και δεν ήξερα πως να τον αποχαιρετήσω. Ο μορφασμός του γιατρού μου τριβέλιζε το μυαλό, και μ' έπιασε γλωσσοδέτης.

Μέσερμιτ: γερμανικά αεροπλάνα που χρησιμοποιήθηκαν στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

— Έλα να φιληθούμε, μου λέει εκείνος. Αν δεν ξαναταμώσουμε, εσύ τη δουλειά σου, σύμφωνα;

— Αυτά να γράψεις, μου κάνει ο Δημήτρης.

— Μα με τέτοια δε γίνεται διήγημα, δεν το καταλαβαίνεις; Αν έχεις να μου πεις τίποτα παράξενο, τίποτα έκτακτο που να έκανε...

— Δημήτρη, πες του για τους αστυφύλακες.

— Σώπα, μωρέ Νικόλα. Τι να τους κάνει τους αστυφύλακες; Α, να κάτι: Θυμάσαι τότε επί Φαρούκ*, που κανείς δεν τολμούσε να κατεβεί στο δρόμο για να μαζέψουμε

επί Φαρούκ: ήταν βασιλιάς της Αιγύπτου, που εκθρονίστηκε το 1952.

υπογραφές στη Διακήρυξη της Στοκχόλμης*. Ο Σάββας έκανε την αρχή. Διάλεξε τον τομέα του Τελωνείου και τον αλώνισε.

Άλλους, τους πιάσανε. Δυο φάγαν απέλαση, θυμάσαι; Μα ο Σάββας όχι μόνο δεν πιάστηκε, αλλά κατάφερε και να πάρει την υπογραφή του αξιωματικού που του έκανε την ανάκριση.

— Πώς τον κατάφερε;

— Του εξήγησε. Του διάβασε τη διακήρυξη κι ο άλλος είπε:

Διακήρυξη της Στοκχόλμης: Το 1949 στη Στοκχόλμη το παγκόσμιο συμβούλιο της ειρήνης (πρόεδρος Ζολιό Κιουρί) με τη διακήρυξη αυτή συγκέντρωσε υπογραφές απ' όλο τον κόσμο για τη διακήρυξη της ειρήνης.

Μα τούτο το υπογράφων κι εγώ.

— Άλλες λεπτομέρειες; Αν ξέραμε περισσότερα...

— Τι τα χρειάζεσαι; Δε σου φτάνει πως πήρε την υπογραφή εκείνου που θα διάταζε να τον πιάσουν;

— Στο διήγημα δεν είναι τα γεγονότα που λογαριάζουν, μα πώς γινήκανε και πώς τα περιγράφεις. Χωρίς ψυχολογικές λεπτομέρειες κανείς δε θα σε πιστέψει.

— Δημήτρη, πες του για τους αστυφύλακες.

— Σώπα, μωρέ. Δε βλέπεις τι σου λέει;

- Γράψε τότε για την κηδεία. Για το γέρο του και τ' αδερφάκι του. Τι ωραία που στάθηκαν. Γράψε για τον κόσμο που έκλαιε...

— Α, τώρα θυμήθηκα, τον έκοψε ο Δημήτρης. Αλλά τούτο δε

θα μπαίνει σε διήγημα. Ήταν όταν τον ψέλναν στο εκκλησάκι. Είχα μείνει στα σκαλοπάτια και με διπλόρωσε ο ένας από τους νεκροθάφτες, ο Ρωμιός.

Βυθομετρούσε την κατάσταση για το φιλοδώρημα: Για κοίτα κόσμος, μου λέει. Πού βρέθηκαν τόσο γιατροί, δικηγόροι, δάσκαλοι. Τι κοπέλες, τι γέροι, τι παιδιά. Τόση αργατιά. Παλαιοί πολεμιστές και ανάπηροι με τα λάβαρα... Τι ήταν ο μακαρίτης;

— Σοφέρ, του κάνω. Σοφέρ σε καμιόνι.

— Τίποτα μασονία*, ε;

μασονία: η εταιρία των μασόνων (τεκτόνων).

— Ποια μασονία τσαμπουνάς*,
ευλογημένε. Άνθρωπος ήταν σαν κι
εμάς.

— Και τόσα κόκκινα
τριαντάφυλλα; Αλλού αυτά... Εδώ
κοντεύει ν' αδειάσετε τ'
ανθοπωλεία. Εκτός αν δεν ξέρεις
του λόγου σου. Μα το Σταμάτη (θα
τον λένε Σταμάτη) δεν τον γελάει
κανείς. Χρόνια στο επάγγελμα.
Μπορώ με το πρώτο να σου πω αν
ο μακαρίτης είχε τη σειρά του, αν
τον κλαίνει στ' αλήθεια ή στα
ψέματα. Του λόγου σου, για
παράδειγμα, συγγενής σου ήταν;

τσαμπουνάω: φλυαρώ, αερολογώ.

— Συγγενής όχι, μα φίλος.

— Τι φιλίες μπορούσες να έχεις του λόγου σου μ' ένα σοφέρ; Βλέπεις; Κι άκουσε να σου πω. Χρόνια έχω να δω τόσους πολλούς να κάνουνε σειρά, ποιος θα πρωτοσηκώσει το σεντούκι. Πολύ παράξενος σοφέρ, μα την αλήθεια!

— Αμ, οι δυο αστυφύλακες; είπε τώρα ο Νικόλας. Πώς το πήρανε χαμπάρι και τρέξανε;

— Οι δυο που ήταν στην κηδεΐα; Είπα εγώ. Θα τους έστειλε η Ασφάλεια.

— Ασφάλεια και πράσινα άλογα! Ήταν της Τροχαίας, φίλοι του. Όλοι της Τροχαίας τον ξέραν και τον αγαπούσαν. Όποιος ήθελε φάρμακο στο Σάββα πήγαινε. Τον σταματούσαν με το καμιόνι του όπου και να 'ταν, σε σταυροδρόμι,

στην Κορνίς*. Το και το, του
λέγανε: το κεφάλι, τα νεφρά,
ρευματισμοί. Κι αυτός τους βόλευε.
Με δείγματα από το
φαρμακεμπορείο που δούλευε.

Σωπάσαμε κάμποσο. Σα να
μας φάνηκε πως ο Σάββας
πηγαινοερχόταν μέσα στο γραφείο
με την ντουμανιασμένη*
ατμόσφαιρα. Χαμογελούσε ήρεμα:
Αν δεν ξανανταμώσουμε, εσύ τη
δουλειά σου. Σύμφωνοι;
— Τι λες, γίνεται τίποτα;

Κορνίς: παραλία της Αλεξάνδρειας.

ντουμανιασμένη ατμόσφαιρα:
ατμόσφαιρα γεμάτη καπνούς.

— Δε σας υπόσχομαι. Μα θα προσπαθήσω.

Τους έβγαλα ως το κεφαλόσκαλο. Με καληνύχτισαν και φύγανε.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε την άποψη του αφηγητή ότι «Στο διήγημα... πιστέψει»;
2. α) Ποιος είναι ο αφηγητής του διηγήματος; β) ενώ ο αφηγητής εξιστορεί τη συνομιλία με τους φίλους του και τις προτάσεις τους ή τις αναμνήσεις τους για το Σάββα, παρεμβάλλει την επίσκεψή του στο νοσοκομείο. Τι κερδίζει μ' αυτό το διήγημα;
3. Βασικός κορμός του διηγήματος είναι ο διάλογος. Να

**επισημάνετε τις κυριότερες
αρετές του.**

- 4. Να χαρακτηρίσετε το Σάββα α)
από τη σκηνή του νοσοκομείου
β) από όλα τα περιστατικά της
ζωής του.**
- 5. Σε ποια τεχνοτροπία
κατατάσσεται το διήγημα;
(προτού απαντήσετε, να
συμβουλευθείτε την εισαγωγή
για την πεζογραφία).**

Το δένδρο

(διήγημα)

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΙΝΑΙ από τη συλλογή *Αλλόκοτοι άνθρωποι*. Γράφτηκε το 1938 κι η δράση του τοποθετείται στην Αίγυπτο πριν από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το θέμα του, η τύχη ενός δέντρου, είναι επίκαιρο για μας σήμερα, που βλέπουμε τη ζωή μας να είναι συνυφασμένη με τη μόλυνση και τη ρύπανση του περιβάλλοντος. Βέβαια, εκείνη την εποχή ο συγγραφέας δεν υποπτευόταν τα προβλήματα που θα δημιουργούσε στον άνθρωπο η βιομηχανική ανάπτυξη. Το ψυχικό του δέσιμο με τα δέντρα, ιδιαίτερα με το δέντρο του διηγήματός μας, πολλά θα είχε να διδάξει στο σύγχρονο άνθρωπο.

Δάσκαλος σε μια μικρή πόλη της Άνω Αιγύπτου! Ορίζοντες κλειστοί, κουτσομπολιό, ταπεινώσεις. Αλί σε κείνον που τον ρίχνει η μοίρα του κει πέρα. Δεν έχει πολλούς δρόμους να διαλέξει. Ή θα σκεπάσει τα μάτια του με την πένθιμη μπόλια* της αδιαφορίας και θα καταπιεί την ψυχή του...

Μα δεν πρόκειται να μιλήσω εδώ πέρα γι' αυτά. Θέλω μονάχα να διηγηθώ την ιστορία μιανού δέντρου!

Σας έτυχε να πιάσετε φίλια μ' ένα δέντρο; Είναι κάτι που έχει πολλή γοητεία. Κατεβαίνετε, λόγου χάρη, απ' το σπίτι σας. «Πού πας;» σας ρωτάνε. — Να, μια βόλτα...

μπόλια: μαντίλα (εδώ μτφ.).

λέτε. Μα μέσα σας κρυφά: Πάω να δω το Δέντρο!

Μπορώ να σας νοματίσω* πολλά δέντρα που αγάπησα. Στο Κάιρο, στην Πλατεία Ισμαηλίας, ανάμεσα στου Ισάγιεβιτς και τους εγγλέζικους στρατώνες, ορθώνεται πανύψηλος ένας γέρικος «αναμαλλιάρης*» ευκάλυπτος, όπως τον λέει ένας φίλος μου ποιητής. Πηγαίνετε να τον «δείτε». Θα νιώσετε κάτι μέσα σας να χτυπάει από την αναπάντεχη ανακάλυψη. Ένα τόσο

νοματίζω: (κάποιον)- ονοματίζω (κάποιον).

αναμαλλιάρης: ο αναμαλλιασμένος- αυτός που 'χει μαλλιά ανακατεμένα (εδώ μτφ.).

μεγαλόπρεπο δέντρο, που δεν προσέξατε ποτέ. Κάποιο άλλο είχε σταθεί ο καλύτερος σύντροφος των παιδικών μου χρόνων. Καθισμένος στη ρίζα του κάπνισα τα πρώτα μου τσιγάρα. Εκεί ονειροπόλησα και κει έκλαψα. Όλο λέω να ξεκινήσω μια μέρα να πάω να δω τι γίνεται κι όλο κάτι θα βρεθεί να μεμποδίσει. Είναι στη Ρόντα*. Στην ίδια όχτη με το μέγαρο του Μωχάμετ Άλυ*. Θυμούμαι την

Ρόντα: τοποθεσία του Καΐρου.
Μωχάμετ Άλυ: αντιβασιλιάς της Αιγύπτου (1804-1849), που το 1825 έστειλε τον Ιμπραήμ, για να καταστείλει την ελληνική επανάσταση.

κουφάλα του και τα κλαδιά του που γέρναν, γέρναν προς το ποτάμι και βουτούσαν τις άκρες τους στα νερά. Απέναντι έβλεπα το νοσοκομείο του Κασρ-ελ-Αϊνι. Άραγε τι να γίνεται το δέντρο αυτό;

Τώρα θυμάμαι κι άλλο ένα στο Ράμλι*. Ανάμεσα Σουτς και Τζανακλή. Στρίβοντας για τον Προφήτη Ηλία, αφήνεις ζερβά σου την έπαυλη Χατζηδάκη, αμέσως θα το δεις μπροστά σου! Μικροί το λέγαμε το «Πεύκο». Έτσι το ξέρει όλη η γειτονιά, ένα γύρω. Υπάρχει ακόμα.

Δεν είναι πολλές μέρες, ένα δειλινό ξεκίνησα, συγκινημένος να πήγαινα σε προσκύνημα. Το

Ράμλι: συνοικία του Καΐρου.

**είδα πάντα ίδιο, σύρριζα στο
τοιχαλάκι, ν' απλώνει τα κλαδιά του
πάνω απ' την αυλή με τα κοτέτσια
και να κουνάει την κορυφή του, θα
'λεγες με συμπόνια, προς το
ρημαγμένο οικόπεδο που
απλώνεται απέναντί του, πόσα
χρόνια τώρα, με τις πέτρες, τ'
αγκάθια και την καλαμένια καλύβα
του σουντανά*.**

**Όταν πρωταντίκρισα αυτό το
δέντρο στην άπω Αίγυπτο μόνο
που δεν φώναξα. Ένωσα την ψυχή
μου να πιάνεται από ενθουσιασμό
κι από φόβο. Πολλοί ερωτημένοι
νιώθουν κάτι παραπλήσιο. Στη**

σουντανάς: φιστικάς.

χαρά της αγάπης τους υπάρχει πάντα ο φόβος για κάτι που αναπάντεχα θα 'ρθει να τους την πάρει.

Ήταν ένα στιβαρό, γεροδεμένο «λάμπαχ*», καλοϊσκιωτο. Είχε φυτρώσει στην ούγια* του δρόμου, προς τη μεριά του καναλιού κι άπλωνε τα κλαδιά του προς όλες τις μεριές, πλατιά και πυκνά κι ανέβαινε προς τ' απάνω, ψηλά, γεμάτο περηφάνια. Ο ίσκιος του πολλές φορές σκέπαζε όχι μονάχα την άμμο του όχτου στα

λάμπαχ: είδος τροπικού δέντρου.
ούγια: το περιθώριο, η άκρη του υφάσματος, εδώ μτφ. το κράσπεδο του δρόμου.

πόδια του μα και ολάκερο το πλάτος του καναλιού, αγγίζοντας το πρόχωμα που πάνω του περνά ο σιδηρόδρομος που ενώνει το Κάιρο με το Λούξορ*.

Ήταν ένα τόσο καλό δέντρο. Από κάτω του καθόνταν να ξαποστάσουν λογής λογής πεζοπόροι. Οι ταξιδιώτες που θέλαν να πάρουν το βαποράκι του ποταμιού εκεί στέκονταν περιμένοντας. Και κει γέρναν να κοιμηθούν σαν τους έπιανε η νύχτα.

Και τώρα εκεί από κάτω του μαζεύονταν τα μεσημέρια, για να τον πάρουν λιγάκι οι εργάτες που δούλευαν στο χτίριο, γιατί λίγα μέτρα μακρύτερα, στην άλλη

Λούξορ: πόλη της Άνω Αιγύπτου.

μπάντα του δρόμου, η Κυρά έχτιζε το καινούριο της σπίτι.

Είχε ξεσηκώσει επίτηδες τζινιέρη* από το Κάιρο, η Κυρά. Το σπίτι θα χτίζονταν όλο με μπετόν και με υλικά πρώτης ποιότητας. Θα ήταν το πιο μεγάλο και το πιο όμορφο σπίτι του χωριού.

Μόλις πάτησα το πόδι μου στο χωριό, την πρώτη κουβέντα που άκουσα ήταν για την Κυρά και για το σπίτι της. Μου είπαν πως η προκοπή μου όλη εδώ πέρα εξαρτιόταν από την εντύπωση που θα έκαμνα της Κυράς. Έπρεπε να είμαι πολύ προσεχτικός μαζί της, αν ήθελα να 'χω δουλειά και του χρόνου. Μου διηγήθηκαν κάτι που έγινε τις προάλλες. Η γυναίκα

τζινιέρης: μηχανικός.

μιανού φουκαρά θέλοντας να της
κάμει κοπλιμέντο* της είπε:
«Όμορφο θα γίνει το σπιτάκι σας...»
Γιατί να πει «σπιτάκι»; Χάθηκε!
Ούτε καλημέρα πια, ούτε
«υποστήριξη». Ξεγράφηκε από το
βιβλίο και κείνη κι ο άντρας της. Οι
άνθρωποι βρίσκονταν σε
πραγματική απόγνωση.
Αυτή η Κυρά ήταν η χήρα μianού
δικού μας* που 'χε καταφέρει, Θεός
ξέρει πώς, να κάνει πολλά λεφτά.
Σαν πέθανε —μη ρωτάς πώς και
γιατί— εκείνη

κοπλιμέντο: (λ. ιταλ.)· κολακευτικός
λόγος, φιλοφροσύνη.
δικού μας: δηλ. Αιγυπτιώτη
Έλληνα.

«στάθηκε στο πόδι του μακαρίτη σαν άντρας» κι όχι μονάχα ανέθρεψε τα παιδιά, μα μεγάλωσε την περιουσία και «επεβλήθηκε».

Μ' όλο που την τρέμαν όλοι τους, θα βρισκόταν πάντα κάποιος στην παρέα, σαν αναφέρονταν τ' όνομά της, να πει την αρχή μιας παροιμίας: «Πλένε τα ρόδα στο γιαλό...». Δεν κατάφερα ποτέ μου να μάθω πώς της το κόλλησαν αυτό. Γελούσα όμως κι εγώ μαζί με τους άλλους.

Οι μέρες περνούσαν. Στο σχολειό, κουτσά στραβά, τα κατάφερα με τα παιδιά. Το σπίτι της Κυράς τελείωνε. Μια από αυτές τις βραδιές θα έδινε μια μεγάλη

σουαρέ* να γιορτάσει τα εγκαίνια.

Το σχολειό ήταν λίγο πιο κάτω απ' το δέντρο. Έτσι το έβλεπα πολλές φορές την πάσα μέρα.

Είχαμε γίνει σπουδαίοι φίλοι· δεν έτυχε μια φορά —νύχτα ή μέρα, στενοχωρημένος ή χαρούμενος αν ήμουν— να περάσω πλάι του και να μην το προσέξω.

— Πώς τα περνάς τώρα που είναι άνοιξη; το ρωτούσα. Και κείνο μου αποκρινόταν μ' όλο το είναι, δείχνοντάς μου τα πράσινα φύλλα του και τα χνουδωτά λουλούδια του με τη βαριά μυρουδιά, καμαρώνοντας.

σουαρέ: (λ. γαλλ.), εσπερίδα, συγκέντρωση σ' ένα σπίτι τις εσπερινές ώρες για διασκέδαση.

**Μια νύχτα να τι έγινε. Γύριζα από
'ναν μακρινό περίπατο. Μεσάνυχτα.
Τέλεια ερημιά παντού. Πλησίαζα
στο δέντρο, όταν πρόσεξα πάνω
του κάποιον άνθρωπο
σκαρφαλωμένο. Άκουσα και
χτυπήματα. Τότες έτρεξα!**

**Και αμέσως κατάλαβα.
Μαχαιρώναν το δέντρο! Ο
άνθρωπος εκείνος έμπηγε στην
«καρδιά» του, εκεί που ο χοντρός
κορμός χώριζε σαν παλάμη
στέλνοντας τα κλαδιά του προς
όλες τις κατευθύνσεις, έμπηγε
χτυπώντας βαριά ένα μεγάλο
λοστό. Σωστή δολοφονία!**

**Το δέντρο, με το φαρμακερό
αυτό σίδερο στα σπλάχνα του θα
μαράζωνε σιγά σιγά, μα σίγουρα,
και μια μέρα θα έπεφτε κάτω ξερό.**

**— Γιατί το κάνεις αυτό:
φώναξα φρενιασμένος.**

Ο άλλος σταμάτησε τη δουλειά του. Γύρισε και με κοίταξε.

Αναγνώρισα έναν από τους υπηρέτες της Κυράς.

— Τι σε νοιάζει: μου αποκρίθηκε αργά. Κάμνω ό,τι με προστάξανε.

Το ψωμί... το έρημο ψωμί! Να τα βάλω με την Κυρά; Αύριο κιόλας θα 'φευγα.

Κατάπια τα λόγια μου, χαμήλωσα το κεφάλι και τράβηξα για το δωμάτιό μου. Μα όλη τη νύχτα μέσα στο μυαλό μου στριφογύριζε σαν τρυπάνι αυτό: — Γιατί; Τι της έφταιξε το δέντρο; Ένα τόσο όμορφο δέντρο μπροστά στο σπίτι της;

Το έμαθα την άλλη μέρα. Στη σουαρέ των εγκαινίων. Η Κυρά με πήρε σε μια γωνιά και μου είπε:

— Σας αρέσει το σπίτι: Πάνε να σκάσουνε. Και μ' ένα χαμόγελο γεμάτο πονηράδα:

— Κι όταν θα πέσει το δέντρο...

— Πώς; ρώτησα εγώ λαχανιάζοντας.

— Έβαλα και το κάρφωσαν χθες βράδυ, μου αποκρίθηκε, παίρνοντας ύφος συνωμοτικό.

Και τότε χίμηξε από μέσα μου βαθιά ένα «γιατί, γιατί;» τόσο έντονο, τόσο χρωματισμένο που η Κυρά θεώρησε πρόπον να μου ρίξει μια ματιά αυστηρή και επιπληχτική, θυμίζοντάς μου έτσι πως βρίσκομαι μέσα σε «κόσμο». Ύστερα με συγκατάβαση, σα να εξηγούσε σ' έναν κουτό κάτι πολύ απλό, πρόσθεσε:

— Αυτό το παλιόδεντρο κρύβει όλη τη φατσάδα* του σπιτιού. Οι επιβάτες του τρένου απέναντι, σαν περνούν δε βλέπουν τίποτα.

Μάλιστα! Ακριβώς έτσι τα είπε.

Τώρα, τι απάντησα και τι έκανα μετά από αυτό, δεν έχει απολύτως καμιά σημασία. Ήθελα να σας διηγηθώ την ιστορία μιανού δέντρου και όχι τα δικά μου βάσανα.

φατσάδα: πρόσοψη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Το διήγημα ξεχωρίζει για την διάρθρωσή του: αρχίζει με τις περιγραφές του αφηγητή για τα δέντρα, που γνώρισε και φτάνει στο δέντρο του διηγήματος. Αφού το διαβάσετε να σας απασχολήσουν και τα εξής θέματα:

1. Τι πετυχαίνει ο αφηγητής με την πρόταση της περιγραφής των δέντρων που γνώρισε;
2. Πώς συνεχίζει; Να επισημάνετε τα βασικά σημεία της εξέλιξης του μύθου.
3. Νομίζετε ότι με την εναλλαγή στην αφήγηση για το δέντρο και την Κυρά κερδίζει περισσότερο το διήγημα; Γιατί;

4. Να χαρακτηρίσετε την Κυρά με βάση τα λόγια της, τα έργα της και τις πληροφορίες που μας δίνει ο αφηγητής.
5. Να χαρακτηρίσετε τον αφηγητή.
6. Τι υπαινίσσονται τα τελευταία λόγια του αφηγητή;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Μάρκος Μέσκος: Μνήμη (Άλογα στον ιππόδρομο, Αθήνα 1973).....	5
Το άλογο (Άλογα στον ιππόδρομο, Αθήνα 1973).....	7
<i>Ανέστης Ευαγγέλου: Μην απορείς, μητέρα (Περιγραφή εξώσεως, Θεσ/νίκη 1995).....</i>	<i>12</i>
Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ: Ο τζίτζικας (Ποιήματα 1978-1985, εκδ. Καστανιώτης).....	17
Κυριάκος Χαραλαμπίδης: Στα στέφανα της κόρης του (Θόλος, εκδ. Ερμής 1989).....	23

Γιάννης Κοντός: Η μακιγιέζ (Ο αθλητής του τίποτα, εκδ. Κέδρος 1997).....	28
Χριστόφ. Λιοντάκης: [Τις αστροφεγγιές] (Το τέλος του τοπίου).....	34
Μιχάλης Γκανάς: Το σκυλί (Μαύρα λιθάρια, εκδ. Κείμενα 1980).....	38
Λευτέρης Πούλιος: Δρόμοι (Ποίηση, 1,2 εκδ. Κέδρος 1975).....	41
Καλοκαίρι '78 (Το αλληγορικό σχολείο, 1978).....	45
Κώστας Παπαγεωργίου: [Φωτιά στο δάσος] (Το σκοτωμένο αίμα, 1982).....	49
Μαρία Λαϊνά: Δ' Θριαμβικό (Επέκεινα, 1970).....	54
Γιώργος Καραβασίλης: Δεξίωσις (Καλλιέργεια του αίματος, εκδ.	

Γνώση 1984).....	58
Τζένη Μαστοράκη: Περίληψη (Το σσί, εκδ. Κέδρος).....	63
Γιώργος Μαρκόπουλος: Ε. Μ.49 ετών (Μη σκεπάζεις το ποτάμι, Κέδρος 1998).....	66
Αντώνης Φωστιέρης: Discotheque (Ο διάβολος τραγούδησε σωστά, εκδ. Καστανιώτης 1981).....	72
Δήμητρα Χριστοδούλου: Για ένα παιδί που κοιμάται (Το κυπαρίσσι των εργατικών, εκδ.Καστανιώτης 1995).....	76
Γιάννης Βαρβέρης: Νεκρή φύση σε κήπο (Πιάνο βυθού, εκδ. Ύψιλον 1991).....	82

Β' ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή.....	89
Στρατής Τσίρκας: Μνήμη (Διηγήματα, εκδ. Κέδρος 1978).....	110
Το δένδρο (Διηγήματα, εκδ. Κέδρος 1978).....	127

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ τυπώνονται από το ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

**Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από
δικαιώματα (copyright), ή η χρήση
του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς
τη γραπτή του Υπουργείου Παιδείας,
Διά Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων/ ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.**